

Merja Männikkö

JOURNALISMIA YHTEISÖTAITEEN HENGESSÄ

Kertomus oman ammatti-identiteetin etsinnästä

JOURNALISMIA YHTEISÖTAITEEN HENGESSÄ

Kertomus oman ammatti-identiteetin etsinnästä

Merja Männikkö
Opinnäytetyö
Kevät 2015
Viestinnän Koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Viestinnän koulutusohjelma, Journalismin suuntautumisvaihtoehto

Merja Männikkö:

Opinnäytetyön nimi: Journalismia yhteisötaiteen hengessä – Kertomus oman ammatti-identiteetin etsinnästä

Työn ohjaaja: Pertti Sillanpää

Työn valmistuslukukausi- ja vuosi: Kevät 2015

Sivumäärä: 48 + 3 liitesivua

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää omaa ammatti-identiteettiä journalistina ja yhteisötaiteilijana. Opinnäytetyöni tehtävänä oli kartoittaa, mitä yhteneväisyyksiä, toisiaan ja ammatti-identiteettiä tukevia ideoita on journalismin ja yhteisötaiteen työprosesseissa sekä mitä lisäarvoa yhteisötaiteilijan roolit tuovat journalistin työnkuvaan.

Opinnäytetyöni merkittävän tietoperustan muodostivat Suzanne Lacyn määrittelemät yhteisötaiteilijan roolit: kokija, analyytikko, raportoi ja aktivisti. Näiden roolien kautta tarkastelin Muistoni mun-yhteisö- ja kuvataideprojektia käytännössä ikäihmisten kanssa Haukiputaan ympärivuorokautisen hoivan yksikössä.

Tutkimusmenetelmänäni toimi ryhmähaastattelu, jonka tuloksia tarkastelin yhdessä teoria- ja kokemustiedon kanssa. Haastattelin Lapin yliopiston Taiteiden tiedekunnassa Yhteisötaiteen horisontteja -väitöskirjaa parhaillaan valmistelemaa Pirjo Roponen-Lunnasta ja Kalevan toimittaja Erkki Hujasta journalismista ja yhteisötaiteesta. Haastattelu osoitti, että journalismin ja yhteisötaiteen työprosessit hyötyvät toisistaan.

Totean tutkimuksessani, että journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuuden kautta syntyy mahdollisuus vuorovaikutuksen, tulkinnallisuuden, avoimuuden ja autonomian lisääntymiseen journalismissa. Nämä neljä avainkategoriaa muodostavat yhteisötaiteen hengessä kirjoittavan journalistin työn perustan. Suzanne Lacyn määrittämät yhteisötaiteilijan roolit palvelevat yhteisöllisesti toteutettavan journalismin päämääriä.

Yhteisötaiteen hengessä kirjoittavan journalistin ammatti-identiteetti lisää samaistumistani tähän työhön. Se liittyy luontevasti luovaan työskentelyotteeseeni kulttuuri-, hyvinvointi-, viestintä- ja koulutusaloilla. Näen tutkimuksestani hyötyvän myös muiden luovasta työnkuvasta kiinnostuneiden journalistien.

Asiasanat: yhteisö, yhteisötaide, työprosessi, työrooli, yhteisöjournalismi ja ammatti-identiteetti

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Communication, Option of Journalism

Author: Merja Männikkö

Title of thesis: Journalism in the Spirit of Public Art. The story of finding my own professional identity

Supervisor: Pertti Sillanpää

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2015

Number of pages: 48 + 3

Through this thesis it was tried to clear up my own personal way of working as a journalist and as an artist. The aim of this thesis was to examine the artistic and journalistic work processes, their similarities and possibilities to give support to each other. The thesis examined what kind of value Public Art brings to Journalism.

The theoretical background of the thesis was based on the concepts of Suzanne Lacy's roles of an artist as an experienter, reporter, analyst and activist. Through these roles it was observed Muistoni Mun working process with old people cared at an institution in Haukipudas.

The practical part of the thesis was a group interview, which was analysed through theoretical and behavioral knowledge. Pirjo Roponen-Lunnas was interviewed, who examines her doctoral thesis in Faculty of Art and Design at University of Lapland at the time and Erkki Hujanen, who works as a journalist in newspaper Kaleva. The main result of the interview was that journalistic and artistic working processes benefit from each other.

The outcome of the thesis is the fellowship of journalism and public art gives more possibilities to interaction, interpretation, openness and autonomy in a journalistic working process. These four key categories form the basis of the work of journalist writing in the Spirit of Public Art. The Artistic roles defined by Suzanne Lacy serve the goals of Public Journalism.

Through this thesis I identify my personal way of working as a journalist in the Spirit of Public Art. It is a part of my working concept of Culture, Wellness, Communication and Education. These results are useful for other journalists interested in a creative aspect of work.

Keywords: community, Public Art, working processes and roles, Public Journalism and professional identity

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUKSELLINEN LÄHESTYMISTAPA	8
2.1	Tutkimustehtävä ja sen tarkoitus	9
2.2	Tutkimus- ja analyysimenetelmät	10
2.2.1	Ryhmähaastattelu ja sen sisältö	12
2.2.2	Ryhmähaastattelun litterointi ja tulokset	13
3	JOURNALISMIN JA YHTEISÖTAITEEN KUMPPANUUS	15
3.1	Taustaa: Kommunitarismista mediayhteiskuntaan	17
3.2	Journalismin ja yhteisötaiteen käsitteitä	18
3.2.1	Journalismin monimuotoisuus: Yhteisöjournalismi	18
3.2.2	Yhteisö ja kokemuksellinen yhteisötaidetoiminta	20
3.2.3	Yhteisötaide	22
3.3	Yhteisötaiteilijan ja journalistin työroolit	24
3.4	Yhteisötaiteen prosessin eri vaiheet liittyen journalistiseen työskentelyyn	27
4	MUISTONI MUN -TYÖSKENTELY HAUKIPUTAAN HOIVISSA	30
4.1	Työprosessi ja julkaiseminen paikallislehdessä	30
4.2	Työprosessin arviointia	33
5	TULOKSIA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	36
6	POHDINTAA: AMMATILLISEEN KASVUUN	40
	LÄHTEET	46
	LIITTEET	49

1 JOHDANTO

Hirsjärven, Remeksen & Sajavaaran mukaan laadullinen tapaustutkimukseni on kuin ”juoneltaan etenevä, etsintää kuvaava kertomus”, jossa pyrin kirkastamaan näkemystä itsestäni journalistina ja taiteilijana ja lisäämään samaistumismahdollisuuksiani tähän työyhdistelmään. (ks. Hirsjärvi ym. 2009, 266). Tutkimusnäkökulmani on hyvin subjektiivinen ja itsereflektioon perustuva. Tutkimuksen rakenne ei tämän vuoksi noudata perinteisessä mielessä käsitetyn opinnäytetyön kaavaa. Pyrin kertomaan niin avoimesti ja läpinäkyvästi tutkimukseni etenemisestä kuin mahdollista.

Aloitan esittäytymisellä. Päätoimeni on ollut jo vuodesta 1992 luokanopettajan työ lin kunnassa. Olen valmistellut kevään 2015 ajan omaan jokapäiväiseen työskentelyyn luontevasti liittyvää opinnäytetyötä selvittääkseni ja vahvistaakseni journalistin ja taiteilijan ammatti-identiteettiäni ja asiantuntijuuttani. Tämä hitaasti etenevä identiteettityö on alkanut kuitenkin jo paljon aikaisemmin ammatillisesta näköalattomuudesta vuonna 2006.

Tämän hetkinen työnkuvani ei muodostu ainoastaan tavanomaisesta opettajantyöstä. Ulkopuolisen voi olla vaikea hahmottaa tapaan työskennellä. Työni lähestyy mielestäni uutta, luovaa työtä, josta yhden osan muodostaa journalismi. Työnkuvaani kuuluvat vahvasti taiteellinen työskentely ja kolmannen sektorin yhdistystyö. Tarkoitukseni on ottaa journalistina käyttöön kaikki ammattiosaimiseni.

Olen toiminut Oulun seudulla kulttuurin kentällä verkostoitujana jo vuodesta 2007 ensin Oulun Kulttuuripesulan esittävän taiteen keskuksessa ja sen jälkeen itsenäisenä toimijana Start Up -Yrittäjähautomon osuuskunnan kautta. Olen kulttuuriyhdistys Esteetön ry:n puheenjohtaja. Olen vuokrannut työtilan ikäihmisten palvelutalosta. Toimin paikallislehdissä avustajana ja pidän asiantuntijaluentoja.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää itselleni, onko journalismin ja yhteisötaiteen työprosesseissa yhteneväisyyksiä, toisiaan ja ammatti-identiteettiä tukevia ideaaleja sekä mitä lisäarvoa yhteisötaiteen työprosessit antavat profiloitumiselleni journalistina ja yhteisötaiteilijana. Normaalisti tutkimuskäytännöstä poiketen aloitan tutkimustehtävään vastaamisen jo luvussa 3, jossa asetan teoriaperustan ja haastatteluaineiston keskustelemaan keskenään, koska huomasin tutkimusta teh-

dessäni niiden täydentävän toisiaan ja luotaavan yhdessä hyvin kokonaiskuvaa tutkittavasta ilmiöstä. Luvussa 4 testaan tämän kokonaiskuvan toimivuutta käytännössä Muistoni mun- yhteisö- ja kuvataideprojektin yhteydessä ikäihmisten kanssa Haukiputaan ympärivuorokautisen hoivan yksikössä. Työparinani oli kuvataiteilija ja -taideterapeutti Riikka Kontio. Tutkimusaineistoni kokonaisuus muodostuu täten teoria-, haastattelu- ja kokemustiedon synteeseistä.

Keskeinen teoreettinen lähteeni on Suzanne Lacyn toimittama *Mapping the Terrain, New Genre Public Art* -teos, jossa hän määrittelee yhteisötaiteilijan roolit: kokija, raportoiija, analytikko ja aktivisti. Olin heti tutkimukseni alussa sitä mieltä, että näissä rooleissa oli ilmiselvää vastaavuutta journalistin työroolien kanssa ja koin ne kirjallisuutta lisää lukiessani omaksi tavakseni toimia tulevassa työssäni. Haastattelin Lapin yliopiston Taiteiden tiedekunnassa Yhteisötaiteen horisontteja -väitöskirjaa parhaillaan valmistelevaa Pirjo Roponen-Lunnasta ja Kalevan toimittaja Erkki Hujasta journalismin ja yhteisötaiteen yhteisestä alueesta. Heidän haastatteluvastauksensa vahvistivat käsitystäni työyhdistelmän toimivuudesta ja sopivuudesta itselleni.

Luvussa 5 teen johtopäätöksiä tutkimukseni teoria-, haastattelu- ja kokemustiedon perusteella ja muodostan journalismin ja yhteisötaiteen ideaalien neljä avainkategoriaa, jotka saivat tukea Tampereen yliopiston Journalismin, viestinnän ja median COMET-tutkimuskeskuksen Uljas-tutkimusryhmän vuonna 2012 toimittajille tehdystä ammatillisiin näkemyksiin ja kokemuksiin keskittyvän kyselytutkimuksen tuloksista.

Tutkimukseni pohdintaosiossa näen tärkeänä tuoda esille pitkän ja aikaa vaatineen ammatillisen oppimisprosessini. Vasta tämän oppimisprosessini läpikäymisen jälkeen on ollut mahdollista alkaa kehittää omaa luovaa työtettä. Mielestäni tämän hetkessä työelämän muutoksessa kaikilla uusilla työhyvinvointia lisäävillä työskentelytavoilla on tilausta yhteiskunnassamme. Arvelen, että muut vastaavassa tilanteessa olevat henkilöt hyötyvät tästä prosessini mukanaan tuomasta tiedosta, kun he tekevät valintoja omaan ammattiinsa liittyen.

2 TUTKIMUKSELLINEN LÄHESTYMISTAPA

Laadullisen ja omakohtaisen tapaustutkimukseni ote on induktiivinen. Lähden liikkeelle teoria-, haastattelu- ja kokemustiedostani, tulkitsen tätä aineistoa lähilukuisesti sisällönanalyysin kautta, nostan siitä esiin merkittäviksi katsomiani teemoja, muotoilen ne avainkategorioiksi ja päädyn pohdintaosiossani ammatti-identiteettiäni koskevan oppimisprosessini tarkasteluun. (ks. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 266.)

Pyrin tutkimukseni avulla kuvailemaan, selittämään ja ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä: journalistin työnkuvaa yhteisötaiteellisesta näkökulmasta. Tutkimukseni on luonteeltaan subjektiivinen ja suhde tutkittavaan läheinen, koska pyrin sen kautta selvittämään omaa työnkuvaani ja profiloitumistani journalistina ja asiantuntijana tulevaisuudessa. Tutkimuksessani teoria ja käytännön kokemukseen pohjautuva asiantuntijatietoni ovat merkittävällä tavalla mukana analysointi- ja pohdintavaiheessa. Yhteisötaiteilijan ja toimittajan ryhmähaastattelu tuo oman tärkeän lisänsä työnkuvani ymmärtämiseen ja merkitysten löytämiseen tutkimuksessani.

Tutkijan oma ääni kuuluu tekstissä minämuotoisena opinnäytetyön alusta lähtien. Tutkimuspäiväkirjaani olen kirjannut ylös huomioitani, kysymyksiäni ja oivalluksiani, havaintojani eri tilanteisiin liittyen sekä omia tuntemuksiani koko prosessin ajan. (ks. Hirsjärvi ym. 2009, 26, 269.) Tutkimuksessa korostuu itsereflektioon perustuva tutkimusote, jossa tutkiva toiminta yhdistyy omaan käytännön tekemiseen ja oman alan hallinnan osoittamiseen. Tavoitteena ei ole ajatella pelkästään osaamista sinänsä, vaan pohtia, miten sitä voidaan hyödyntää jonkin tavoitteen saavuttamiseksi. (Anttila 2006, 5, 73.) Eli minun tapauksessani tämä tarkoittaa sitä, miten yhteisötaiteilijan ja journalistin työyhdistelmän avulla saadaan yksittäisen ihmisen ääni paremmin kuuluviin mediassa.

Ammattikorkeakoulujen ammattipainotteisen käsitteen tutkimus- ja kehitystoiminta rinnalla voidaan vaihtoehtoisesti käyttää käsitteitä tutkiva luova toiminta tai tutkiva taiteellinen toiminta, jossa taiteellinen refleктоiva toiminta yhdistetään tutkivaan otteeseen. Soveltavan tutkimus- ja kehitystoiminnan lähtökohtana ovat työelämän käytännölliset kysymykset. Omaan tutkimusotteeseeni sopivan tutkivan luovan toiminnan avulla vahvistan kykyäni tuottaa uutta tietoa ammatillisesta identiteetistä, asiantuntijuudesta ja niiden kehittämisestä. Prosessien tutkimisella on keskeinen osa kulttuurialojen tutkivassa toiminnassa. (Anttila 2006, 11–26.)

2.1 Tutkimustehtävä ja sen tarkoitus

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, miten vahvistan journalistin ja taiteilijan ammatti-identiteettiäni ja persoonallista työtötani sekä miten kehityn asiantuntijuudessa. Samalla otin selvää, mihin keskittyisin työssäni tulevaisuudessa, millä tavalla profiloituisin työntekijänä ja millä tavalla kulloinkin artikuloisin työtani. Nykytanssija Sanna Kekäläisen mukaan ”taiteessa ei voi tehdä mitään, jos ei työstä asioita syvällä omassa identiteetissään” (Rantanen 2015, 21). Allekirjoitan osaltani tämän ajatuksen.

Ammatillisen identiteetin voi nähdä sekä persoonallisena että sosiaalisena konstruktiona, kudelmanana, jolla tarkoitetaan omaan elämänhistoriaan perustuvaa käsitystä itsestä ammatillisena toimijana työyhteisössä. Tällöin ihminen työstää ajatusrakennelmaa, jossa hän pohtii, millaiseksi ymmärtää itsensä suhteessa työhön ja ammatillisuuteen ja millaiseksi haluaa työntekijänä kehittyä. Ammatilliseen identiteettiin kuuluvat tärkeänä osana käsitykset siitä, mihin ihminen kokee kuuluvansa, mitkä ovat hänen arvonsa ja periaatteensa ja mihin hän työssään haluaa sitoutua. Ammatti-identiteetti muodostaa aikuisen keskeisen identiteetin osa-alueen. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2006, 26, 32.) Kuitenkin se on mielestäni syytä nähdä ennen kaikkea yksilön laajemman persoonallisen identiteetin, ihmisyyden toteutumisen ja toteuttamisen merkittävänä osa-alueena.

Kaikki alkoi oivalluksestani marraskuussa 2014. Onko tämä kaikki, mitä teen, sittenkin liitoksissa yhteisötaiteeseen? Kulttuurinen Muistoni mun- vanhustyöni ja siitä kirjoittaminen suuntautuu laitospäristöihin eli hoivayhteisöihin. Esteetön ry:n yhdistystyöni tärkeänä tavoitteena on vaalia esteettömän tanssin yhteisöä ja järjestää yhteisöllisyyttä lisäävää tanssitoimintaa. Myös luokanopettajan työni voi sisältää yhteisötaiteen piirteitä. Etsiessäni tietoa tästä taiteen lajista löysin Yhteisötaide-sivuston (viitattu 19.11.2014), josta suureksi ilokseni bongasin Suzanne Lacyn määrittelemät yhteisötaiteilijan roolit: kokija, raportoiija, analyttikko ja aktivisti. Näissä rooleissa on mielestäni ilmiselvää vastaavuutta journalistin työroolien kanssa. Johtoajatukseni oli syntynyt.

Lukiessani yhteisötaiteeseen liittyvää kirjallisuutta päädyin toteamaan, että kaikki lähtee yhteisöstä ja vielä tarkemmin sanottuna kaikki alkaa yhteisöstä: niistä ihmisistä, jotka toimivat yhdessä. Ajatteluni helpotti se, että Anttilan mukaan luovan ajattelun ja intuition tuottama tieto, joka on lähtöisin tutkijan omista sisäisistä tuntemuksista, elämyksistä, kokemuksista ja oivalluksista, on ammatillisen tiedonhankinnan olennainen osa-alue (Anttila 2006, 56–57, 114).

Tutkimustehtäväni pääkysymykseksi muotoutui:

Mitä yhteneväisyyksiä, toisiaan ja ammatti-identiteettiä tukevia ideaaleja on journalismin ja yhteisötaiteen työprosesseissa?

Tähän liittyvät seuraavat alakysymykset:

Mitä lisäarvoa journalistin työnkuvaan tuovat yhteisötaiteilijan roolit: kokija, raportoija, analysoija ja aktivisti?

Millainen on yhteisötaiteen hengessä toimivan journalistin työnkuva?

Päädyin tähän kysymyksenasetteluun pitkällisen pohdinnan jälkeen. Lopullisen muodon tutkimuskysymykseni saivat ryhmähaastattelun suorittamisen sekä Uljas-tutkimusryhmässä työskennelleiden Reunasen ja Koljosen Toimittajan sanansijat -kirjan lukemisen jälkeen. Koen saavuttavani kysymysten avulla sellaista journalistin työnkuvaa, johon pystyn samaistumaan. Yhteisöllisesti kirjoittavan journalistin tapa lähestyä ihmisiä, toimia heidän kanssaan ja kirjoittaa tapahtuneesta, sopii minulle ja tuntuu omalta tavalta tehdä työtä.

Tapaustutkimukseni tarkoituksena oli siis löytää uusi, minulle sopiva näkökulma journalistin työhön ja kuvailla sille tunnusomaisia toimintapiirteitä ja -tapoja. Tutkimuksellani oli myös pienimuotoinen ennustava tehtävä liittyen journalistin työnkuvaa (ks. Hirsjärvi ym. 2009, 137–139). Näen tutkimuksestani hyötyvän journalistien, jotka ovat kiinnostuneita tällaisesta työnkuvasta. Mielestäni tämän hetkisessä media-alan muutoksessa uusien journalististen työtapojen löytäminen on tärkeää esimerkiksi työllistymisnäkökulmasta.

2.2 Tutkimus- ja analyysimenetelmät

Tein tutkimustani luokanopettajan työni ohella, joten aika ja käytettävä resurssini olivat rajalliset. Minun täytyi tutkijana hyväksyä tämä ajatus. Keräsin havaintoja, pohdin ja syvensin tietämystäni journalistisesta ja yhteisötaiteen työprosesseista ja työrooleista kirjallisuuden, ryhmähaastattelun ja Muistoni mun -kokemustiedon kautta.

Haastattelin Lapin yliopiston Taiteiden tiedekunnassa Yhteisötaiteen horisontteja -väitöskirjaa parhaillaan valmistelevaa Pirjo Roponen-Lunnasta ja Kalevan toimittajaa ja yhteisötuottajana toiminnutta Erkki Hujasta saadakseni heidän toimialoiltaan tutkimukseeni lisää pragmaattista, käytännönläheistä ja sovellettavaa tietoa. He edustivat minulle asiantuntijoina yhteisötaiteen ja journalismin ääntä ja kokemusta. Lisäksi Roponen-Lunnas sijoittui haastateltavana tutkimuskysymyksen ydin-kohtaan, koska hän on miehensä toimittaja Kari Lunnaan kanssa pohtinut jo aiemmin yhteisötaiteen ja journalismin rajapintoja Kulttuurivoimalan yhteisötaideprojekteissa. Sain kirjallisen luvan käyttää Roponen-Lunnaksen ja Hujasen ajatuksia, ehdotuksia ja mielipiteitä tutkimustekstissäni. Haastatteluaineistoni keräyksen tavoitteena oli aineiston sisällöllinen laajuus, eikä aineiston määrä kappaleina (ks. Vilka 2005, 109). Haastattelusta kertyi litteroitua tekstiä kaiken kaikkiaan lähes 17 sivua.

Analysoin haastatteluni käyttäen teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, joka on yksi laadullisen analyysin muoto. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkimuskohteesta. Sen jälkeen ryhmittelin vastaukset teemoihin etsien yhtäläisyyksiä ja eroja. Lopuksi liitin aineiston teoreettisiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 115–116.) Kun sain kartoitettua tutkimusaineistoni, joka koostui teoria-, haastattelu- ja kokemustiedosta, huomasin aineistossa toistuvan usein neljään avainkategoriaan viittavia merkityksiä. Etsin tutkimustekstistäni lisää niihin liittyviä kuvailevia ja täsmentäviä määreitä. Päädyin määrittämään ensin journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuuden yhteiset toisiaan tukevat neljä piirrettä, joista johdin lopulta neljä yläkäsitettä eli avainkategoriaa.

Tutkielmani ei pyri objektiivisuuteen ja laajaan yleistettävyyteen, koska kyseessä on subjektiivinen kertomus ammatillisen identiteetin kehittämisestä. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden keskeinen kriteeri on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä. Olen pyrkinyt kirjoittamaan tutkimusprosessini ja valintani mahdollisimman näkyväksi ja annan sillä tavoin lukijalle riittävästi tietoa arvioida tulosten ja johtopäätösten oikeellisuutta. Olen tuonut esille oman läheisen suhteeni tutkimusaiheeseen. Aineistonkeruussa olen noudattanut huolellisuutta. Haastateltavat valitsin heidän asiantuntemuksensa mukaan. Analyysissä pyrin johdonmukaisuuteen ja tutkimuksen raportoinnissa tarkkuuteen. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 133, 135, 138.)

2.2.1 Ryhmähaastattelu ja sen sisältö

Olin vuonna 2013 osallistunut Kulttuurivoimalan järjestämään Yhteisötaideseminaariin Oulussa ja tavannut tällöin ensi kerran Pirjo Roponen–Lunnaksen. Hän oli ajatuksineen tehnyt minuun tällöin vaikutuksen. Yhteisötaiteeseen liittyvän kirjallisuuden yhteydessä tutustuin lisää hänen ajatuksiinsa ja päätin rohkeasti pyytää häntä haastatteluun. Kalevan toimittaja Erkki Hujasta lähestyin sähköpostitse. Häneen olin aikaisemmin ollut yhteydessä toimittaessani hänelle projektikoordinaattorina juttu- ja kuva-aineistoa yhteisösivuille. Molemmat halusivat osallistua haastatteluun.

Järjestin huhtikuussa 2015 haastattelupaikaksi rauhallisen tilan: ikäihmisten palvelutalon harrastetilaa, joka oli toiminut työtilanani muissakin yhteyksissä. Halusin panostaa haastateltavieni vastaanottamiseen. Halusin, että leppoisan ja rennon vastaanoton avulla saan haastattelulleni hyvän alkuasetelman. Totesinkin heille, että tärkeintä on, että he ovat nyt täällä paikan päällä. Kerroin heille kuuntelevasta roolistani ja siitä, että kysymyksilläni ohjaan keskustelua eteenpäin. Toivoin kaiken kaikkiaan, että keskustelun ilmapiiri olisi rento ja laajakatseinen.

Istuuduimme pyöreään pöydän ääreen, johon oli rakentanut tallennusympäristön. Teimme koeäänityksen. Olin ottanut mukaani kansion, jossa oli kuvia Muistoni mun -taidetoiminnasta ja Rantapohja-lehden, jossa oli juttuni ”Jälkiä elämästä” (liite2). Yleensä ottaen haastattelu ei mielestäni syöksynyt liikaa sivuraitelle, vaan kuten Erkki Hujanen lopuksi totesi: päivittäisessä kiireessä ja rutiinissa on ”ihan terveellistä” pysähtyä pohtimaan työnsä perusteita. Hän koki, että keskustelu oli ollut mielenkiintoinen ja herättänyt ajatuksia. Haastattelun teema ”Journalismia ja yhteisöllisyyttä” oli vedonnut myös Pirjo Roponen-Lunnakseen, koska häntä kiinnostaa journalismin yhteisyys yhteisötaiteen kanssa.

Olin saanut lopullisen kysymyspatteristoni valmiiksi haastattelua edeltävänä päivänä ja päättänyt aloittaa käytännön tilanteesta (liite 1). Halusin pitää kiinni siitä, että saan olennaisimman irti haastateltavistani yhden tunnin aikana, jottei se muodostu eri osapuolille liian raskaaksi ja säilyttäisi kevyen keskustelemaan luonteensa. Näin hylkäsin haastattelun aikana kysymyksiä, jotka eivät palvelleet haastattelutilannetta tai olivat muuten tulleet jo vastatuiksi aikaisempien kysymysten kohdalla. Ihastuin ajatukseen kysyä sanaparien kautta asioita ja pyytää haastateltavia kuvailemaan tilannetta.

Haastattelukysymykseni keskittyivät seuraaviin pääaihealueisiin: kansalaisjournalismi ja yhteisöjournalismi, journalistin ja yhteisötaiteilijan roolien yhteneväisyydet ja niiden tuoma lisäarvo sekä journalismin että yhteisötaiteen työprosesseihin. Käytännön esimerkkinä oli Jälkiä elämästä -juttu. Pyysin lisäksi kertomaan, mitä seuraavat sanaparit tuovat mieleen: rehellinen taide – totuudenmukainen journalismi; dialoginen, vuorovaikutteinen taide – vuorovaikutustaitoja vaativa juttukeikka; neutraali työote – intensiivinen työote ja erikoistuminen – moniosaaminen ja -tekeminen. Työtettä kuvaavan sanaparin kohdalla Erkki Hujanen pyysi minulta tarkennusta intensiiviseen työotteeseen ja kuvasin sen haastattelutilanteessa seuraavasti: ”Seuraa jotakin yhteiskunnan osaluuetta hyvin tiiviisti, työ on muodostunut jo ehkä osaksi omaa elämäntapaa niin, että työ ja vapaa eivät välttämättä aina erotu kovin selvästi toisistaan.”

Uusia kysymyksiä syntyi mielessäni haastattelun aikana. Halusin kysyä tarkemmin yhteisöllisestä journalismista, osallisuudesta, yhteisöllisestä kirjoittamisesta sekä journalistin viidennestä tai puuttuvasta roolista liittyen Suzanne Lacyn jaotteluun. Haastattelun lopuksi kysyin journalismin ja yhteisötaiteen tulevaisuuden näkymistä.

2.2.2 Ryhmähaastattelun litterointi ja tulokset

Kuuntelin haastattelutallenteen ensin kaksi kertaa läpi tehden joitakin muistiinpanoja ja etsien avainsanoja. Sen jälkeen aloin järjestelmällisesti kirjoittaa koko haastattelun ylös sana sanalta yhden päivän aikana. Seuraavana päivänä kuunnellessani haastattelua uudelleen läpi seurasin sen kulkua lukemalla samalla litteroitua tekstiä paperilta kiinnittäen tällöin erityishuomioni sanojen loppuihin, taukoihin ja päällekkäin puhumiseen. Korjailin ja lisäsin tekstiin huomioitani vielä tässä vaiheessa.

Kävin siis haastatteluaineiston läpi tarkasti neljä kertaa ennen analyysivaihetta. Seuraavassa vaiheessa aloin alleviivata tekstistä ydinajatuksia tarkoitukseni viitata niihin läpi tutkimustekstini luvusta 3 lähtien. Koin saaneeni haastattelussani esille sellaisia olennaisia seikkoja, jotka täydensivät erityisen hyvin tutkimukseni teoriaosuutta.

Haastattelun tulokset kuvataan luvussa 3 siten, että ne limittyvät yhteen teoriaperustan kanssa ja muodostavat yhdessä teoria- ja haastatteluaineiston, jota testataan Muistoni mun -työskentelyn

yhteydessä luvussa 4. Haukiputaan hoivissa vuodenvaihteessa 2014–2015 toteutetun työskente-
lyn aikana en ollut vielä tietoinen journalismin ja yhteisötaiteen yhdistelmän mahdollisuuksista,
mutta halusin kuitenkin arvioida tätä työskentelyä tutkimusnäkökulmastani kehittääkseni työsken-
telytettani edelleen.

3 JOURNALISMIN JA YHTEISÖTAITEEN KUMPPANUUS

Tässä luvussa tarkastelen journalismin ja yhteisötaiteen teoriaperustaa sekä Pirjo Roponen-Lunnaksen ja Erkki Hujasen ryhmähaastatteluaineistoa siten, että tutkijana asetan ne keskustelemaan tekstissä keskenään ja muodostamaan yhdessä kokonaisaiskuvan ja -aineiston journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuudesta. Luvun lopussa ehdotan aineistoni pohjalta tämän kumppanuuden neljä tunnusomaista piirrettä, joita testataan käytännössä Muistoni mun –yhteisö- ja kuvataideprojektin yhteydessä luvussa 4. Tämän jälkeen teoria- ja haastatteluaineisto täydentyy kokemustiedolla.

Kirjallisuuteen tutustuessani tein ilahduttavan huomion: löysin käsitteet *public art* ja *public journalism*. Koin käsitteiden liittyvän toisiinsa ja palaavani yhteisötaiteen ja journalismin alkulähteille. Ripatti-Torniainen suomentaa public-käsitteen julkiseksi kansalaistoiminnaksi. Hän ei pidä perusteltuna käyttää kansalaisjournalismi-sanaa public journalismiin viitattaessa. Ripatti-Torniaisen mielestä public journalismin ”kansalaisuuden ihanne” on jäänyt journalismin käytäntöjen varjoon. (Ripatti-Torniainen 2011,5–7.)

Ripatti-Torniaisen mukaan Public journalismin keskeisimmän kehittäjäparin Jay Rosenin ja David Merrittin teksteissä julkinen kansalaistoiminta sisältää kahdenlaisia merkityksiä. Ensiksikin kyseessä on henkilökohtainen ja moraalinen valinta, jossa ihminen haluaa liittää yhteisiä asioita henkilökohtaiseen elämäänsä ja ottaa vastuuta yhteisistä ongelmista. Tätä kautta hän saa osallisuuden kokemuksia ja kehittyy oman elämänsä suunnan määrittäjänä. Toinen merkittävä piirre on yksilöiden toisiaan kunnioittava kohtaaminen, jolle tunnusomaista on käsitysten avartuminen keskustelun tuloksena. Kokoontumiset ovat edellytys poliittiselle päätöksenteolle. (Ripatti-Torniainen 2011, 10.)

Yhdysvalloissa, varhaisessa public journalismissa 1990-luvun alkupuolella, toimittajien pyrkimys oli koota ihmisiä yhteen, virittää heitä yhteiseen keskusteluun ja vuorovaikutukseen ja saada heitä kiinnostumaan julkisista asioista. Tämä ilmeni hyvin konkreettisina tekoina kuten juhlien järjestämisellä ja erilaisten kannustimien käyttönä. Ripatti-Torniainen (2011, 9) viittaa Rosenin teksteihin kirjoittaessaan julkisen keskustelun edellyttämistä valmiuksista, kun siirrytään oman edun tavoittelemisesta kohti laaja-alaisempaa näkökulmaa. Keskustelemisen valmiuksiin kuuluvat kysymysten monimutkaisuuden hyväksyminen, tarkkaavainen kuuntelu varsinkin mielipiteen erotessa omasta,

keskinäinen kunnioitus, kohtelias käytös sekä se, että oppii katsomaan asioita toisen näkökulmasta. Jos keskustelu tuo esiin jotain uutta, tulee keskustelijoiden muuttaa sitä käsitystä, joka osoitautui huonosti todellisuutta vastaavaksi. (Ripatti-Torniainen 2011, 8–9.)

Keskustelevana taiteenalana yhteisötaide mahdollistaa inhimillisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen. Taide luo tilan, jossa ihmiset pysähtyvät asian äärelle keskustelemaan. 1960-luvulta lähtien Yhdysvalloissa on puhuttu uuden polven yhteisötaiteesta *New Genre Public Art*, joka luopui taiteen perinteisistä rajauksista. Tämä taidemuoto käyttää sekä perinteisiä että uutta luotaavia menetelmiä kommunikoidakseen ja vaikuttaakseen laajan ja moninaisen yleisön elämään. Yhteisötaiteessa on kysymys merkityksellisestä taiteesta sekä sosiaalisesti vihkiytyneestä, vuorovaikutteisesta taiteesta. Yhteisötaiteeseen liittyy erilaisten taidemuotojen yhdistelmiä: installaatioita, performansseja, käsitteellistä taidetta sekä monitaiteista lähestymistapaa. (Lacy 1995, 12–20.)

Yhteisötaide on alun alkujaan ollut lähellä kansalaistoimintaa. Kansainvälisessä mittakaavassa 1990-luvun jälkeen yhteisötaide ei ole ollut lähellä poliittisia tai ideologisia suuntauksia, vaan on keskittynyt eettisiin kysymyksiin. Yhteisötaiteilija on taiteensa kautta kosketuksissa laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. (Roponen-Lunnas 2013, viitattu 1.3.2015.) Taiteella ja journalismilla on molemmilla oma tapansa tuoda esiin asioita, mutta ne tarvitsevat ilmaisussaan myös toisiaan (Roponen-Lunnas, haastattelu 16.4.2015).

Roponen-Lunnaksen mukaan suomalaisessa taidemaailmassa on nykyään paljon eriytymisen kenttiä. On kaupallistumisen ja sosiaalisen taiteen virtaa ja välissä pyristelevää autonomisen tekemisen virtaa, jotka tahoillaan kamppailevat resursseista ja elintilasta. Voimakkaan eriytymisen seurauksena unohdetaan yhteisyys ja vuorovaikutus. Jo ekologiset prosessit vaativat sitomaan eri sukupolvia yhteen. Roponen-Lunnas ehdottaakin lääkkeeksi pyrkimystä yhteisen henkisen, sosiaalisen ja fyysisen tilan rakentamista toimijoiden kesken. (Roponen-Lunnas, haastattelu 16.4.2015.) Journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuus ja niiden yhteisen ilmaisun löytäminen voisi olla yksi ratkaisu tähän tilanteeseen.

3.1 Taustaa: Kommunitarismista mediayhteiskuntaan

Yhdysvalloista Eurooppaan 1980-luvulla rantautunut kommunitarismi eli yhteisökeskeinen yhteiskuntafilosofia on yhteiskunnassa käytävää keskustelua ja kritiikkiä, jossa painottuu yhteisökeskeinen ajattelu. Se uskoo paikallisiin yhteisöihin ja kansalaisyhteiskuntaan. Aktiiviset, toiminnalliset yhteisöt säilyvät ja vahvistuvat jäsentensä toiminnan myötä, joka voi ulottua laaja-alaisesti maailmalle eri verkostoihin ja saada tätä kautta uutta, arvokasta tietoa kehittyäkseen toimijana edelleen. (Väänänen 2001, 20–22.)

Iso-Britanniassa Tony Blairin pääministerikaudella vuosina 1997–2007 yhteisötaide toimi kansalaisyhteiskunnan toiminnan aktivoijana. Yhteiskunta tuki sellaisia yhteisötaideprojekteja, joissa ratkottiin erilaisten yhteisöjen ongelmia, kuten työttömyyttä, etnisiä ja naiseuden ongelmia ja huumeongelmia. Tässä yhteydessä tiedottamisen tarkoitus oli saada yleinen hyväksyntä toiminnalle ja lisää uusia jäseniä toimintaan. Nykyään media mahdollistaa uudenlaisten verkostojen ja yhteisöjen synnyn. Koko maailman mittakaavassa ihmiset voivat samanaikaisesti kuulua useaan eri yhteisöön. (Väänänen 2001, 15–19).

1990-luvun Suomessa kansalaisjournalismi muodostui hyvin journalismikeskeiseksi. Ihanteeksi ei noussut arkisiin kokemuksiin pohjautuvaan, inhimilliseen ja demokraattiseen vuorovaikutukseen pystyvä kansalainen, vaan kriittinen, poliitikkoja kyseenalaistamaan kykenevä ja laajoihin yhteiskunnallisiin puheenaiheisiin liittyvä kansalainen. Ripatti-Torniainen kannattaa kansalaisjournalismin kehittämistä journalistisena metodina erityisesti sellaisissa julkisen keskustelun haastavissa asetelmissä, jotka sijoittuvat ihmisten jokapäiväisiin elämänympäristöihin. (Ripatti-Torniainen 2001, 16–18). Kansalaisjournalismin (citizen journalism) pyrkimyksenä on tarjota kansalaiselle erilaisia tapoja saada äänensä kuuluviin. Hän voi esimerkiksi olla juttuprojektissa mukana kirjoittajana, kommentoijana tai kuvaajana. (Jaakkola 2013, 22.)

Kansalaislähtöisen ja keskusteleavan journalismin on mahdollista toimia, jos sen kehittämiseen painudutaan. Ryhmäkeskustelut ovat hyvä lähtökohta kansalaisjournalismille. Keskustelun sujuvuuden vaikuttaa, millaisen roolin ryhmän jäsen ottaa ja viihtyykö hän siinä. Usein keskustelija edustaa jotain ryhmää, toimii sitä kautta asiantuntijana ja rohkaistuu kertomaan mielipiteitään. (Ahva 2003, 63–89).

Seppänen ja Väliverronen ovat sitä mieltä, ettei länsimaista yhteiskuntaa voi nykyään ymmärtää, ellei ota huomioon mediaa ja sen roolia yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa. He puhuvat mediayhteiskunnasta, jossa media on vahvasti läsnä sekä yksityisen ihmisen elämässä että koko yhteiskunnassa. Mediajulkisuus on osa kansalaisyhteiskuntaa, koska mediassa voidaan keskustella yhteiskunnan kehityssuunnista ja päästä yhteisöllisesti jaettujen merkitysten äärelle. Joskus median käyttäjän on vaikea nähdä, miten hän asettuisi osaksi tätä yhteisöä. (2013, 10–17.)

3.2 Journalismin ja yhteisötaiteen käsitteitä

Teen tässä luvussa ehdotuksen yhteisöjournalismin määrittelemiseksi tukeutuen ryhmähaastattelun tuloksiin. Vehkoo kirjoittaa kirjassaan uudesta journalismista, jossa vanhat perinteet yhdistyvät uuteen, luovaan ajatteluun ja teknologiaan. Uusi journalismi on eettistä, läpinäkyvää ja avointa toimintaa, johon kansalaiset kuuluvat mukaan. (Vehkoo 2011, 223.) Mielestäni nämä piirteet sopivat myös yhteisöjournalismiin.

Lisäksi paneudun yhteisön käsitteeseen ja yhteisöllisen taidetoiminnan piirteisiin. Lopulta kaarran yhteisötaiteen maailmaan. Yhteisöjournalismi, yhteisö, yhteisötaide ja ammatti-identiteetti muodostavat yhdessä tutkimukseni pääkäsitteistön.

3.2.1 Journalismin monimuotoisuus: yhteisöjournalismi

Journalismin perustehtävä yhteiskunnassa on välittää luotettavaa tietoa ajankohtaisista asioista, tulkita tiedon merkitystä ihmisten elämälle ja tarjota eväitä näiden asioiden ymmärtämiseen. Hyvä journalismi tulee lähelle ihmistä ja hänen arkeaan. Journalismi välittää tunteita, kokemuksia, elämyksiä ja avaa uusia näkökulmia. Journalismi pyrkii olemaan vuorovaikutuksessa ihmisten ja yhteisöjen kanssa ja etsimään aktiivisesti uutta tietoa erilaisista yhteisöistä. Näin edistetään ihmisten osallistumista julkiseen keskusteluun. Journalismi pyrkii puolueettomaan, neutraaliin ja mahdollisimman tasapuoliseen toimintaan. (Jaakkola 2013, 17–19.)

Ammattimaisen uutistuotannon yhteydessä journalistinen ammattitaito mielletään yleensä ei-subjektiviseksi ja ei-henkilökohtaiseksi viitekehykseksi, jossa ei ajeta kenenkään asiaa ja ollaan avoi-

mia erilaisia lähteitä kohtaan (Hujanen 2015, 199). Jotta journalistinen toiminta voisi pysyä mahdollisimman itsenäisenä, journalisti toimii oman ammattikuntansa eettisten sääntöjen eli Journalistin ohjeiden mukaan. Hänen on raportoitava edustavasti kaikkien kansanosien teemoista. Lukijakunnan luottamus on journalistisessa toiminnassa kaiken perusta. Saatuaan yleisön tuen ja pyrkiessään toiminnan läpinäkyvyyteen journalistinen toiminta voi vaikuttaa asioihin yhteiskunnassa. (Jaakkola 2013, 19.)

Erkki Hujasen mukaan journalismi ei nykyään tunnu pääsevän pintaa syvemmälle. Taide tuntuu pääsevän sinne useammin ja löytävän totuuden, joka on kuitenkin niin suhteellinen. Roponen-Lunnaksen mielestä suomalaisen journalismin varsinainen kriisi piilee siinä, että liian harvoin kysytään: miksi asia on näin ja voisiko se olla jotenkin toisin. Hänestä mediaseksikkyyks valtaa alaa ja irrallisia elämäntarinoita suolletaan lukijoille ilman taustoitusta ja analyysiä. Lopulta tämä johtaa yleiseen negaation ilmapiiriin, kyyniseen maailmankuvaan ja ohueen journalismiin. (Hujanen & Roponen-Lunnas, haastattelu 16.4.2015.)

Jotta ohutta journalismia voitaisiin välttää, tulisi uutisjournalismissa kyseenalaistaa kansalaisten sivustaseuraajan rooli ja luottaa toimituksissa yhä enemmän kansalaisten kykyyn osallistua yhteiskunnallisten asioiden käsittelyyn. Olisi painotettava erityisesti sellaista kansalaisnäkökulmaa, jossa työstetään oman arjen kokemuksen pohjalta yhteiskunnallisten epäkohtien määrittelyä. Journalismiin tulisi asettua kansalaisten osallistumisen voimavaraksi ja kyseenalaistaa totuttuja rutiinejaan. Yksin tekemisen kulttuurista siirryttäisiin ryhmätyöhön, jossa toimittajat ja kansalaiset pohtivat perusraroja ja käytäntöjä yhdessä. Tätä kautta journalismin on mahdollista osoittaa olevansa sellainen yhteiskunnan laitos, joka reagoi monipuolisesti ajankohtaisiin ilmiöihin. (Heikkilä 2001, 283–293.)

Hujasen mukaan sanomalehtien aktiiviset lukijat voivat muodostaa paikallisen yhteisön ja toimia lukijareporttereina, jotka ilmoittavat asioista ja toimivat toimituksen uutistuotannon lisäresurssina. Mielestäni voitaisiin Hujasesta poiketen painottaa vähemmän sitä, että journalismin varsinainen tekijyys liitetään kuitenkin toimittajiin itseensä. Vaikka kansalaisten tuottama sisältö ja osallistuminen mielletään Hujasen mukaan usein kansalaiskeskusteluksi tai yhteisöllisyydeksi, on sillä mielestäni oma tärkeä paikkansa ja merkityksensä tämän päivän journalismissa. Hujanen kirjoittaa, että sanomalehdessä kansalaiskeskustelu kuvataan ” sekä demokratian että moniäänisen julkisuuden rikkaudeksi”, jolloin vuorovaikutuksen uskotaan yhdistävän ihmisen lujemmin lehteen lukijana ja tilaajana. (Hujanen 2014, 201–205.)

Tässä tutkimuksessa liitän yhteisöllisesti tuotetun journalismin eli yhteisöjournalismin public journalismin hengenheimolaiseksi ja kansalaisjournalismin seuraajaksi. Se kuvataan sellaisena journalismin lajina, jossa tekeminen ei ole alisteista pelkästään ylhäältä annetuille visioille, rakenteille, määräyksille ja formaateille. Yhteisöjournalismi lähenee tutkivan journalismin prosessinomaisia työtapoja, joissa journalisti etsii, taustoittaa ja kirjoittaa yhdessä yhteisön kanssa omaan kulloiseenkin kontekstiinsa vahvasti liittyvän jutun. Kirjoittamisen aikana etsitään vastauksia miksi-kysymykseen, jotta jutun syveneminen ja liittyminen yhteiskunnan rakenteisiin voisi olla mahdollista. (Hujanen ja Roponen-Lunnas, haastattelu 16.4.2015.) Tässä tutkimuksessa yhteisöjournalismia ei määritellä pelkästään ei-ammattilaisten tekemäksi kantaottavaksi sisällöksi, jonka piiriin lasketaan kuuluvaksi kansalaisten vapaan kommunikoinnin foorumina tunnetut blogit (vrt. Kalenius 2009, 16.)

3.2.2 Yhteisö ja kokemuksellinen yhteisötaidetoiminta

Yhteisön käsitteen määrittely on vaikeaa, koska inhimillinen toiminta elää ja muuntuu jatkuvasti yhteiskunnallisen muutoksen vuoksi. Yhteisö käsitetään yleensä ryhmämuodostelman yleisnimitykseksi. (Väänänen 2001, 18.) Pirjo Roponen-Lunnas toi haastattelussa esille tärkeän piirteen: harvat yhteisöt ovat yksiäänisiä. Moniäänisyys on merkki elävästä yhteisöstä. Hänen mukaansa yhteisöllisyys-sanaa käytettäessä on oltava tarkka. Yhteisön mielipiteiden kirjo ei mahdu yhteen karsinaan. Yhdenmukaistamisen seurauksena voi tapahtua yhteisön kokemusmaailman ja mielipiteiden latistamista. Roponen-Lunnaksen mielestä on mielenkiintoista miettiä, miten yhteisön jäsenen äänen saa oikeasti kuuluville. Ne eivät nouse helposti pintaan. (Roponen-Lunnas, haastattelu 16.4.2015.)

Yhteisöllisyys kuuluu ihmiselämään luonnollisena osana. Osallistuvaa yhteisöä ja ympäristöä ei voi erottaa toisistaan. Ihminen on elämänsä aikana usean eri yhteisön jäsen. Hän osaltaan luo ja muuntaa jatkuvasti yhteisöään ja ympäristöään uusiksi. Hiltunen kirjoittaa, että tämä muuttuva sidos on ”ihmisen olemassaolon perusta ja parhaimmassa tapauksessa taidetoiminnan hedelmällinen lähtökohta”. Paikalliseen yhteistoimintaan perustuvassa yhteisöllisyydessä voi taiteella olla myös merkittävä rooli haluttaessa tukea eri-ikäisten ihmisten elämää. (Hiltunen 2001, 9.)

Pirjo Roponen-Lunnaksen mukaan yhteisöllisen taidetoiminnan avainkäsitteitä ovat vuorovaikutus, kohtaaminen, sitoutuneisuus ja yhteisen tilan luominen. Yhteisötaide dialogisena ja vuorovaikutteisena taiteena nostaa tarkastelun keskiöön ajatuksen prosessinomaisesta taiteesta. Roponen-Lunnas puhuu myös ihmissuhdetäiteestä: taiteesta ihmisten parissa. Yhteisötaide pitää sisällään ajatuksen kuuntelevasta, lämpimästä ja suostuttelevasta taiteesta. (Roponen-Lunnas 2013, viitattu 1.3.2015.)

Väänänen mukaan kokemuksellisessa yhteisötaidetoiminnassa taide on väline, jonka avulla osallistuja hahmottaa itseään suhteessa itsen ja yhteisöön, yhteiskuntaan ja kulttuuriin sekä luontoon ja maailmaan ja pohtii omaa asemaansa ja paikkaansa yhteiskunnassa. Jatkuva uteliaisuus yhteiskuntaa ja sen ilmiöitä sekä taide- ja kulttuurielämää kohtaan on edellytys yhteisötaidetoiminnalle. (Väänänen 2001, 35–36.)

Toiminnallisuus tuli taiteeseen avantgardeliikkeiden: futurismin, dadan ja surrealismin myötä 1900-luvun alkupuolella. Suuressa osassa 1900-luvun taidetta ovat keskeisinä menetelminä olleet osallistuminen, osallistaminen, yhteistoiminnallisuus ja yhdessä luominen. Futuristit korostivat taiteessaan muutosta ja toimintaa, johon yleisö otetaan mukaan. Dadaistit pitivät tärkeänä itse tilannetta ja prosessia eivätkä niinkään lopputuotosta. Surrealistit puolestaan halusivat vapauttaa ihmisten luovuuden ja muuttaa tietoisuutta avoimemmaksi tavanomaisesta poikkeaville ilmiöille. Aikoinaan avantgardeliikkeet laajensivat merkittävästi taidekäsitystä ja niihin liittyviä toimintatapoja ja materiaaleja. (Sederholm 2008, 39–54.)

Sederholmin mukaan yhteisötaiteellinen toiminta omaa kokemusta painottavan prosessimaisen luonteen, jossa synnytetyn uuden tiedon myötä osallistujien ajattelu saattaa muuttua yhteisen, pitkäjänteisen toiminnan ja keskustelun avulla. Yhteisötaide ei pelkästään heijasta yhteiskuntaa, vaan laajemmassa mittakaavassa tuottaa sellaista tietoa, jonka varassa voidaan toimia muillakin kuin pelkästään taiteen kentällä. Sitä, mitkä kaikki seikat vaikuttavat prosessin lopputulokseen, ei voida ennakoita. Yhteisötaiteessa ei siis synny yhtä eheää teosta, jota voisi tulkita. Yhteisötaiteessa on siirrytty taiteen muotoa korostavasta suuntauksesta kohti taiteen toiminnallisia suuntauksia. (2008, 38–41.)

Väänänen mukaan toimiva yhteisö tarvitsee toiminnan ja keskustelun vetäjät. Paras lopputulos saadaan, kun mahdollisimman moni yhteisöstä pystyy osallistumaan vuorovaikutukseen: toiminnan

tavoitteiden asetteluun ja niiden toteuttamiseen. Seurauksena on Väänäsen mukaan ”yhteisön toiminnallisen, symbolisen, kulttuurisen ja ideologisen yhteyden tiivistyminen”. Syntyy sellainen luova tunneilmasto, jossa ongelmat ovat ratkaistavissa ja loppujen lopuksi kääntyvät positiivisiksi luovuuden lähteiksi. Yhteisön kollektiivinen muisti takaa luovan toiminnan jatkumisen. (2001, 24–46.)

3.2.3 Yhteisötaide

Susanne Lacy (1995, 19) siteeraa taiteilija Jo Hansonin yhteisötaiteen määritelmää: “Much of what has been called public art might better be defined as private indulgence. Inherently public art is social intervention.”

Hansonin yhteisötaiteen määritelmän luonne on kaksijakoinen. Se sisältää yksityisen, selkeästi rajatun aspektin ja yleisen aspektin. Yhteisötaide pitää sisällään jotain hyvin yksityistä, suvaitsevaista ja lempeää, mutta samalla laajemmassa mittakaavassa yhteiskunnallisen väliintulon, välissä olemisen, johonkin puuttumisen. (Lacy 1995, 19.) Roponen-Lunnas pitää Hansonin määritelmää hyvin osuvana. Hän nostaa tässä yhteydessä tarkasteluun yksityisyyden siinä mielessä, että yhteisö on harvoin yksinäistä ja samaan muottiin puristettavissa. Yhteisössä tulee moniäänisyyden ja dialogisuuden päästä esiin. (Roponen-Lunnas, haastattelu 16.4.2015.)

Yhteisötaiteeseen liittyy edelläkävijyys ja taiteilijan erityinen herkkyys yleisöä, yhteiskunnallista strategiaa ja vaikuttavuutta kohtaan. Lacy mainitsee yhteisötaiteen pääteemoiksi myös keskeneräisyyden ja määrittelemättömyyden. Lacyn mukaan olennaista on, mitä on ilmassa sanojen *public ja art* välillä. Se on verrattavissa taiteilijan ja yleisön väliseen tuntemattomaan suhteeseen tai yhteyteen, joka itsessään muodostaa taideteoksen. Katoava, vuorovaikutteinen yhteisötaide on vastaanottanut kritiikkiä sen suhteen, onko se taidetta. Yhteisötaiteen perimmäinen ajatus on haluttomuus sellaista taiteen tekemistä kohtaan, joka vaatii ja korostaa osaamista. Se, että taiteilija haluaa yhteisötaiteen kautta vaikuttaa ja muuttaa jotain, ei vähennä hänen tekemänsä taiteen arvoa tai poista sen olemassaolon oikeutusta. (Lacy 1995, 19–21.)

Nykyään Suomessa yhteisötaiteen kenttä on jakautunut Lacyn perinteiseen, pitkän kaavan yhteisötaiteeseen (lisää luvussa 3.3), valtavirtaiseen osallistavaan taiteeseen ja sosiaaliseen taiteeseen. Perinteisessä yhteisötaiteessa kehitetään yhteisöllisiä mekanismeja pitkäjänteisesti ja sitoutuneesti. Osallistavassa taiteessa ihminen tulee osalliseksi taidetoiminnasta, joka voi pahimmillaan jäädä äärimmäisen pintapuoliseksi ilman prosessinomaisuutta. Tekeminen tapahtuu tällöin taiteilijan ehdoilla. Sosiaalinen taide keskittyy puolestaan erilaisiin sosiaaliryhmiin esimerkiksi palvelukodeissa ja lastenkodeissa. Nämä sosiaaliryhmät ovat usein toiminnan kohteena, mikä voi muodostua niille kipupisteeksi. (Roponen- Lunnas, haastattelu 16.4.2015.) Ryhmien vaikuttamismahdollisuudet toiminnan suunnitteluun ja kulkuun saattavat olla vähäiset.

Parhaimmillaan yhteisötaide on tilanteen mukaan koko ajan muuttuva taidemuoto, joka ottaa huomioon ympäristön ja yhteisön. Siinä on olennaista ihmiset ja heidän väliset suhteensa, vuorovaikutus ja mukana oleminen. Yhteisötaidetta on tapahtuma tai tilanne, johon ihmiset tulevat mukaan. Tilanteessa asioista keskustellaan, niitä kyseenalaistetaan ja luodaan merkityksiä. Tilanne eli taideteos voi olla kooste puhetilaisuuksista, kokouksista, näyttelyistä, julisteista, videoista ja kirjeistä. Yhteisötaiteessa käsitellään usein asioita, joilla on erityistä merkitystä ihmisten arkielämälle. Se tekee taiteen kautta ihmisen arjen näkyväksi. (Sederholm 2000, 113–116.)

Roponen-Lunnas muodostaa yhteisötaiteen ihanteet eli ideaalit seuraavasti:

1. vuorovaikutuksen edistäminen, yhdessä tekeminen ja oppiminen
2. kokemuksellisuus ja havahduttaminen
3. ihmisten sosiaaliseen ja fyysiseen ympäristöön sekä yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttaminen
4. taiteen saavutettavuus
5. taidemaailman ja instituutioiden kritiikki. (2013, viitattu 1.3.2015.)

Roponen-Lunnaksen (2013, viitattu 1.3.2015) mukaan yhteisötaiteeseen läheisesti liittyvä dialoginen filosofia painottaa yleiseen hyvään pyrkivää eettisyyttä ja sellaista keskustelua, jossa pyritään ihmisen parhaaseen. Kantonen pitää yhtenä tärkeänä yhteisötaiteen tavoitteena yleisöjen ja yhteisöjen itseluottamuksen vahvistamisen (2008, 65).

Leevi Haapala pohtii Katoava taide -kirjassaan yhteisötaiteen haasteita ja sitä, miten taiteen eettinen ulottuvuus näkyy nykyaikana. Haapala siteeraa kuvataiteilija Elina Salorantaa:

Minulle taide merkitsee erityisesti ajattelua. Se, minkälaisen muodon ajatukset saavat, on kiinni ajassamme. Ehkä taiteilijan läsnäolo on paljon tärkeämpää kuin se mitä he tuottavat? – – Aikana, jolloin teoreettisuus on voimakas ideaali, pidän lujasti kiinni emotionaalisesta läsnäolosta. Taiteen on liityttävä elämään. – – Taiteilijan tehtävä on eettinen. Mutta eettisen merkityksen ymmärtäminen ei ole jotain pysyvää, vaan ennemminkin se on löydettävä yhä uudelleen. (Haapala 1999, 79.)

3.3 Yhteisötaiteilijan ja journalistin työroolit

Sederholmin mukaan taiteilija voi toimia välittäjän roolissa taiteen kentällä. Taiteilija voi olla muutosia aikaan saava katalysaattori. Hänellä on taito tuottaa elämyksiä, mielikuvia ja prosesseja sekä aloittaa keskustelu ja osoittaa lopulta yhteiskunnan epäkohtia. Taiteilijat voivat olla samanaikaisesti monessa eri roolissa. (Sederholm 2000, 170–172.)

Yhteisötaide syntyy taiteilijan halusta vuorovaikutukseen. Hiltusen mukaan ”taiteen voima projekteissa nousee itse taiteesta, sen – – ennakoimattomuudesta, kyvystä nähdä monia mahdollisuuksia ja löytää erilaisia ratkaisutapoja eri tilanteisiin.” Hän muistuttaa, että taiteilija on edelleen taiteilija yhteisötaiteellisessa projektissa, eikä esimerkiksi sosiaalityöntekijä. (Hiltunen 2001, 17.) Yksintäiteen vastuulle ei voi heittää yhteiskunnallista ongelmakenttää. Tarvitaan moniammatillista yhteistyötä ja asiantuntijuuden jakamista. (Roponen-Lunnas, haastattelu 16.4.2015).

Yksityinen

Julkinen

A

B

C

D

A = Kokija B = Analysoija C = Raportoija ja D = Aktivist

KAAVIO 1: Suzanne Lacy: Taiteilijan asema yhteisöllisessä teoksessa.

Huom. Taiteilijan rooli voi muuttua kirjainten välillä projektin eri vaiheissa (Haapala 1999, 90).

Lacyn mukaan yhteisötaiteilijalla voi olla erilaisia rooleja kuten kokija, raportoija, analyttikko ja aktivisti (kuvio 1). Rooleihin vaikuttaa se, miten yksityisesti tai julkisesti taiteilija toimii. Kokijan roolissa taiteilija kohtaa ihmisiä, tekee huomioita intuitiivisesti ja toimii ”välittäjänä johtimena” kertoen kokemuksiensa yksityisen, sisäisen käsittelynsä eli taiteensa kautta. Syntynyt taideteos voi toimia

ihmisten kokemusten metaforana ja palauttaa symbolisella tasolla yksityisen kokemuksen autenttisuuden julkisella sektorilla. (Lacy 1995, 173–174; Haapala 1999, 93–97; Hiltunen 2001, 17.)

Aktivistina taiteilija toimii kaikkein julkisimmin ja usein osana moniammatillista työryhmää. Työskentelemällä sitoutuneesti aktiivisen yhteisön kanssa taiteilija pyrkii saamaan aikaan muutosta käytännönläheisillä toimenpiteillä. Aktivistitaiteilija ei ole ensisijaisesti taiteilija, vaan hänen taiteellisen toimintansa lähtökohtana on ryhtyä tuottamaan merkityksiä yhteisön kanssa ja löytää uusia strategioita ja paikkoja, joissa löydetty merkitykset resonoivat julkisuudessa muodostuneiden merkitysten kanssa. (Lacy 1995, 176–177; Haapala 1999, 98; Hiltunen 2001, 17.)

Raportoijana, tutkijana tai tiedon välittäjänä taiteilijalla on tarkkaileva asenne. Hänen tehtävänä on kirjata ylös yhteisötaiteellisessa projektissa syntyneitä uutta tietoa, jotta muiden osapuolten on mahdollista tutustua siihen. Taiteilijan tehtävänä on tällöin herättää julkinen huomio johonkin ajankohtaiseen erityiskysymykseen ja selvittää aineistoa lisää. Osa taiteilijoista haluaa tuoda kertyneen aineiston esille ilman ”arvottavaa tehtävää”. Raportoija ei pelkästään jaa tietoa, vaan myös ”suosittelee yleisöä” asialleen. (Lacy 1995, 175–176; Haapala 1999, 95–97 ; Hiltunen 2001, 17.)

Analyttikkona ja tulkitsejana taiteilijalla on yksityinen, analyttinen asenne. Taiteilija tulkitsee taideviestinnän kautta ympäröivää maailmaa ja omia kokemuksiaan siitä. Kun taiteilija analysoi ja kirjoittaa auki taiteellaan sosiaalista tilannetta, tarvitsee hän yhteiskuntatieteilijän, tutkivan journalistin ja filosofin taitoja. Tällöin taiteilija tekee käsitteellistä teosanalyysia yhteisötaiteellisesta työskentelestä. Teoksen, esimerkiksi kollaasin, esteettinen luonne ilmenee sen ideoiden kautta eikä visuaalisuuden kautta. (Lacy 1995, 176; Haapala 1999, 97; Hiltunen 2001, 17; Väänänen 2001, 29.)

Roiponen-Lunnaksen mukaan Lacyn määrittelemät yhteisötaiteilijan roolit liittyvät läheisesti yhteisötaiteen alkuvaiheeseen, jolloin se on ollut luonteeltaan hyvin kriittistä ja ottanut taiteellaan kantaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Alkuperäisen yhteisötaiteen ihanteiden mukaista on, että pitkälliseen työprosessiin liittyy luonnollisena osana aktivismi. Tämä sama tekemisen kaari on löytynyt Suomessa pitkään yhteisötaidetta tehneiden keskuudesta. Nykyään yhteisötaide on pinnallistunut, valtavirtaistunut ja muuttunut sosiaalisesti hyvinvointitaiteeksi, joka voi muodostua lyhytjänteiseksi toiminnaksi. Tällöin myös taiteilijan roolivalikoima jää ohueksi. (Roiponen-Lunnas, haastattelu 16.4.2015.)

Haapalan mukaan yhteisötaiteilijan työ vaatii sitoutumista käsiteltäviin asioihin ja ”astumista arjen tasolle”. Kansalaisena hän tuo mukaan yhteiseen, kokemuspohjaiseen ja merkityksellisyyttä etsivään keskusteluun taiteen näkökulman. Jokaisella on omista lähtökohdistaan jotain sanottavaa asiasta. Haapala kirjoittaa, että ”osallistumisessa syntyvä yhteisöllisyys on läsnä oleville yhteinen lahja. – – Taiteen kautta sanominen on alttiiksi asettumista toisen läheisyyden puhuteltavaksi.” (1999, 100.)

Journalistin työ on puolestaan julkinen ammatti ja journalistilla on valtaa yhteiskunnassa. Jaakkolan mukaan ”luovat ideoijat, yhteiskunnan ymmärtäjät, vähemmistöjen puolustajat ja epäkohtien paljastajat löytänevät – – tulevaisuudessakin paikkansa joukkoviestinnän kentällä.” Journalisti työskentelee monimutkaisissa vuorovaikutustaitoja vaativissa ongelmanratkaisutilanteissa. Yhteiskunnallisena toimijana hänen on kannettava eettistä, moraalista ja sosiaalista vastuuta. Omaäänisen muista erottuvan profiilin syntyminen vie aikaa. (Jaakkola 2013, 27–40.)

Erkki Hujasen mukaan yhteisötaiteilijan ja journalistin roolien välillä on olemassa yhteistä aluetta. Käytännössä uutisjournalismissa korostuu kuitenkin journalistin raportoijan rooli, jossa ei yleensä tulkita tapahtunutta laajemmin. Toimittajat ovat varovaisia omien mielipiteidensä esittämisen suhteen työskennellessään sitoutumattomassa lehdessä. Aktivismi ei korostu työskentelyssä. Aika harvoin Hujasen mukaan journalisti myöskään on kokijan roolissa. Hujanen tuo kuitenkin esille yhteisöllisen journalistin roolin toimia rohkeasti ja avoimesti osallisena siinä, mistä kirjoittaa. Minämuotoinen kirjoittaminen ja kokijuus astuvat tällaisessa tapauksessa kuvaan. Journalistinen työskentely vaatii tällöin eläytymistä ja vuorovaikutustaitoja erilaisten yhteisöjen kanssa. Neutraalista työotteesta siirrytään intensiiviseen työotteeseen. (Hujanen, haastattelu 16.4.2015.)

Yhteisöllisen journalistin työ vaatii intensiivistä otetta, pelkkä tarkkailijuus ei riitä. Journalisti on osallinen ja läsnä tilanteessa. Enää ei pelkästään referoida tilannetta, vaan mennään kohti tulkintaa ja analyysia. Olennaista on, että työskentelyssä säilyy avoimuus ja rehellisyys, jotta lukijalle selviää, milloin kyseessä on journalistin oma tulkinta, mielipide tai johtopäätös. (Hujanen, haastattelu 16.4.2015.) Yhteisötaiteilijan työote puolestaan on usein intensiivinen ja myötäelävä, mutta työskentelyyn voi liittyä myös neutraaleja työvaiheita (Roponen-Lunnas, haastattelu 16.4.2015).

Roponen-Lunnas toi haastattelussa esille hyvän toimittajan ominaisuuksia kertoessaan kemiläisestä jo eläkkeelle jääneestä kulttuuritoimittajasta Hannu Sarralasta. Hänellä on ollut työssään hyvin

kuunteleva ote. Hänen juttunsa olivat vakuuttavia ja oivaltavia, koska hän peilasi niitä omaan elämäkokemukseensa. Hän osasi ”läpivalaista” jutun, laittaa asiat oikein paikoilleen ja tehdä sopivasti omaa tulkintaa. (Roponen-Lunnas, haastattelu 16.4.2015.)

3.4 Yhteisötaiteen prosessin eri vaiheet liittyen journalistiseen työskentelyyn

Väänäsen mukaan yhteisö on taidetta tehdessään tuottaja, kokija ja yleisö (2001, 34). Kantonen puolestaan listaa dialogiseen yhteisötaideprojektiin kuuluviksi seuraavia vaiheita: ideointi, suunnittelu, yhteistyöprosessi, prosessin dokumentaatio, dokumentaation rakentaminen esitykseksi, projektin vaikutus ja vaikutusten arviointi. Yhteistyö eri tahojen kanssa voi tapahtua yhdessä tai useammassa eri projektin vaiheessa. (Kantonen 2008, 58.)

Kantonen kirjoittaa, että yhteisötaiteilija tarvitsee työskennellessään ”kuuntelemiseen liittyvää luovuutta”. Hänen täytyy osata kuunnella toisten ideoita, kehittää niitä eteenpäin ja mahdollistaa niiden lihaksi tuleminen. Taiteilija on riippuvainen yhteistyötahojen ideoista, neuvoista ja työpanoksesta. Hänellä täytyy olla kykyä tehdä kompromisseja ja taitoa luoda sopua ihmisten kesken. (Kantonen 2008, 59–68.)

Mielekkäintä yhteisötaiteessa syntyvän vuorovaikutuksen ja siinä kehittyvien näkemysten tarkentumisen kannalta on, että se on riittävän pitkäkestoista. Dialogisilla menetelmillä työskentelevät yhteisötaiteilijat pitävät edelleen teoksen muotoa tärkeänä, mutta kiinnittävät huomionsa erityisesti keskustelun synnyttämiin käsitteellisiin muotoihin. Erityisen arvokasta on, jos yhteisötaideprosessissa tekemisen myötä synnytetään uusia vuorovaikutuksen malleja. Tämä prosessi voi muistuttaa vuorovaikutteisia pelejä, ohjelmia tai elämyspalveluja. Tällöin taiteilija toimii jonkinlaisen formaatin luojana, sisällöntuottajana tai palveluntuottajana, kuten interaktiivisten pelien kehittäjät. Yhteisötaiteen tavoitteena on tuoda julkiseen tilaan jotain outoa, jollain tavalla tavanomaisia palveluja muistuttavaa toimintaa, joka mahdollisesti saa yleisön kyseenalaistamaan omia totuttuja käsityksiään. (Kantonen 2008, 62–65.)

Kantosen mielestä yhteisötaideprojektista kirjoittava kriitikko välittää yhteisöllistä tietoa eteenpäin lukijoille. Hyvää jälkeä syntyy, jos toimittajan on mahdollista prosessin käynnissä ollessa tulla tekemään havaintojaan ja haastattelemaan, eikä vasta silloin, kun lopullinen ”tuotos” on valmistunut. (2008, 66.)

Journalismin työnjako perustuu yhteistyöhön. Journalistinen työprosessi alkaa ideoinnilla ja suunnittelulla, näkökulman etsimisellä ja jutun rajaamisella. Idea sisältää jonkin keskeisen väittämän aiheesta. Seuraavaksi on vuorossa tiedonhankinta, jossa tietoa etsitään eri lähteistä ja luotettavuutta tarkistetaan. Saadusta aineistosta kootaan juttu, jota hiotaan ja arvioidaan. Tämän jälkeen on vuorossa jutun versiointi ja julkaiseminen eri medioissa. Lopuksi otetaan vastaan kaikenlainen palaute. (Jaakkola 2013, 61.)

Harjulan mukaan Erkki Hujasen Lukijakunnan rajamailla – Sanomalehden muuttuvat merkitykset arjessa -väitöstutkimuksen tulokset haastavat toimitukset uudistamaan journalistisia työprosessejaan. Tutkimuksen mukaan enää ei riitä, että asiat kirjataan ylös referoiden. Harjulan mukaan tarvitaan näkymättömiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin liittyvää aiheiden käsittelyä, ideoiden jalostamista ja omaehtoista tiedonhankintaa. Journalistinen toiminta tulee ymmärtää laaja-alaisena, monivaiheisena prosessina, jossa olennaista on luovuus, innostava vuorovaikutus sekä vapaus journalistin ja yleisön välillä. (Harjula 2007, viitattu 6.3.2015.)

Lehden kiinnostavuutta yleisön silmissä lisää se, että asiantuntijatiedon rinnalla kokemuksellinen arkitieto pääsee esiin. Tämä lisää journalismin havainnollisuutta ja lukijan samaistumisen mahdollisuuksia. Lukija kaipaa kirjoittajan syvällistä analyysia aiheesta ymmärtääkseen itse sitä: hän ei kaipaa valmiita vastauksia tai ohjeita. (Harjula 2007, 6.3.2015.)

Sekä yhteisötaiteen että journalismin ilmaisun taustalla on suuria yhteiskunnallisia teemoja. Jotta yhteisötaide ja journalismi yhdessä pystyisivät määrittelemään ympäröivää maailmaa yhteisestä näkökulmasta, tulisi niiden rakentaa aidosti yhdessä ihmisten kanssa sellaista ilmaisua, joka palvelee ihmisten tilannetta arjen pyöryksessä. Taide virittää keskusteluun ja journalismi antaa tukea ja uskottavuutta sille jutun muodossa. Luottamuksen syntyminen tekijöiden kesken on olennainen seikka. Sille voidaan alkaa rakentaa yhteistä keskustelua. Yhteiselle prosessille tulee antaa aikaa. (Hujanen & Roponen-Lunnas, haastattelu 16.4.2015.)

Journalisti-yhteisötaiteilijan ja yhteisön kohdatessa ja alkaessa rakentaa yhteistä tarinaa keskustelun ja toiminnan kautta, saadaan aikaan lopulta yksi suuri tarina. Tärkeää on pitää mielessä koko prosessin ajan, miten ohjata journalistista ja yhteisötaiteellista prosessia ja ajattelua, jotta ihmisten kokemuksen ääni pääsee esille. Tärkeää on myös, miten löytää sopiva muoto ja rakenne syntyvälle arjen tilannetta kuvaavalle journalistiselle tai taiteelliselle tuotokselle. (Hujanen & Roponen-Lunnas, haastattelu 16.4.2015.)

Luvun 3 teoreettisen aineiston ja ryhmähaastatteluaineiston muodostamaan kokonaisaineistoon pohjaten ehdotan journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuuden keskeisiksi toisiaan tukeviksi piirteiksi seuraavia:

1. taiteellisen ja journalistisen taustatyön tekeminen
2. journalistin, yhteisön ja taiteilijan esittäytyminen ja luottamus: toiminnan tarkoitus ja syy
3. pitkäkestoinen ja prosessinomainen vuorovaikutus
4. yhteisen ilmaisun etsiminen: taiteellinen vai yhteisöllisesti tuotettu journalistinen tuotos.

Luvussa 4.2 arvioin Muistoni mun- yhteisö- ja kuvataideprojektia ja sen intensiteettiä yllä lueteltujen piirteiden valossa. Aloittaessani tätä työskentelyä Haukiputaan ympärivuorokautisen hoivan yksikössä joulukuussa 2014 yhdessä Riikka Kontion kanssa en ollut vielä tietoinen journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuuden tarjoamista mahdollisuuksista työskentelyyn.

4 MUISTONI MUN -TYÖSKENTELY HAUKIPUTAAN HOIVISSA

Tässä luvussa esittelen ensin Muistoni mun- yhteisö- ja kuvataideprojektin tavoitteineen ja menetmineen ja kerron sen jälkeen syntyneestä lehtijutusta ja sen julkaisemisesta paikallislehti Rantapohjassa (liite2). Kohdallani työskentelyssä yhdistyvät sekä yhteisötaiteilijan että journalistin osaaminen. Arvioin työskentelyäni yhdessä kuvataiteilija ja -taideterapeutti Riikka Kontion kanssa journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuuden yhteisten toisiaan tukevien piirteiden valossa.

Muistoni mun -työskentelyssä ikäihmisten kanssa hoivaympäristössä on merkittävää se, että saan tehdä työtä toisen kanssa enkä puurra yksin. Kun kaksi erilaista työnkuvaa, kuvataiteilija ja -taideterapeutti sekä journalisti-yhteisötaiteilija, yhdistyvät, on mahdollisten työmenetelmien määrä suuri. Kahden henkilön poikkihallinnollisen kulttuuri- ja hyvinvointityön tarpeellisuuden perustelemisen laitoksissa ei ole ollut aina helppoa. Kaikki halutaan puristaa niin tiukkaan pakettiin, ettei nähdä, että laitoksissa tehtävä laadukas työ on tekijöilleen palkitsevuuden lisäksi myös kuormittavaa, kun työskennellään intensiivisesti koko persoonalla ja ollaan täysin ikäihmisten käytössä.

Tämän luvun taustatietona haluan tuoda esille, että kokemustietoni yhteisöistä pohjautuvat siihen, että olen vuodesta 2007 liikkunut monissa erilaisissa yhteisöissä: hoiva- ja kehitysvammalaitoksissa ja järjestötoiminnassa. Erityinen oppimisen paikka minulle on ollut toimiminen yleishyödyllisen kulttuuriyhdistyksen Esteetön ry:n puheenjohtajana vuodesta 2012. Olen toiminut yhdistyksessä monenlaisissa rooleissa: tiedottajana, työpajaohjaajana, organisoijana, esiintyjänä, demonstroijana ja verkostoitujana. Olen pyrkinyt kolmannen sektorin yhdistystoiminnassani yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen toimintaan jäsenten kanssa.

4.1 Työprosessi ja julkaiseminen paikallislehdessä

Muistoni mun -taidetoiminta on vuonna 2014 yhdessä kuvataiteilija ja -taideterapeutti Riikka Kontion kanssa kehittämäni kulttuurisen vanhustyön hyvinvointikonsepti, joka pohjautuu aikaisempaan Kulttuuriviesti-työskentelyymme maalaten, liikkuen ja muistellen vuosina 2013–2014 Uuden Oulun

alueella. Muistoni mun -taidetoiminta on toteutettu kaksi kertaa: Rajakylän ja Haukiputaan ympäri-
vuorokautisen hoivan yksiköissä talvella 2014–2015. Seuraavan kerran tätä taidetoimintaa on tar-
koitus toteuttaa Oulun kaupungin ikäihmisten alueellisten kulttuuripalvelujen tilaamana Oulunsalon
ja Yli-lin ikäihmisten kanssa.

Muistoni mun -taidetoiminnan eli kasvokkaisen ihmiseltä ihmiselle -työskentelyn päätavoitteena on
huomioida ikäihmiset kokonaisvaltaisesti tuntevina ja kokevina yksilöinä sekä tarjota heille kohtaa-
mispaikkoja kuva-, musiikki-, liike- ja sanapiirin avulla. Aito kohtaaminen tarkoittaa toisen ihmisen
yksilöllistä näkemistä yhteisönsä tärkeänä jäsenenä. Taidetoimintaa tehdään vanhusten ehdoilla,
heidän kanssaan ja heitä varten. Pitkäjänteisellä, säännöllisellä taideryhmätoiminnalla on merki-
tystä osallistujien minäkuvan edelleen vahvistumiseen ja sosiaalisten taitojen ylläpitämiseen. Sa-
malla työskentelyssä rohkaistaan omaan itseilmaisuuksiin ja painotetaan tekemisen iloa.

Vanhukset voivat ajoittain tuntea yksinäisyyttä. Muistoni mun -toiminta tarjoaa mahdollisuuden yst-
tävyystymiseen vanhusten kesken. Ikäihmisten maalausten ja muistojen avulla kerätään arvokasta
tietoa heidän elämästään ja asuinalueeltaan. Heidän hiljainen tietonsa ja taitonsa pääsee esille.

Muistoni mun -taidetoiminnan suunnittelutyömme alkaa taustatyöllä. Yhdessä hoivakodin henkilö-
kunnan kanssa muodostamme Muistoni mun -ryhmän, joka koostuu 8–10 ikäihmisestä, joista
osalla saattaa esiintyä muistisairautta. Tutustumme osallistujiin, heidän kiinnostuksen kohteisiinsa
ja osaamisalueisiinsa. Osallistujilta nousevat teemat määrittelevät työpajojen sisältöjä. Vaitiolovel-
vollisuus sitoo meitä.

Jokaista Muistoni mun -taidetoimintakertaa edeltää työparityöskentelynä kokoontumistemme suun-
nittelu. Edellisen kerran yhteinen reflektointi auttaa suunnittelussa. Taidetoiminnan suunnitellun si-
sällön tulee taipua nopeisiinkin muutoksiin ikäihmisten jaksamisen ja kunnon mukaan. Suunnitte-
lutyömme tarkoituksena on tarjota mahdollisimman laadukasta taidetoimintaa ikäihmisille.

Muistoni mun -kuva- ja sanapiirin ohjaaminen tapahtuu työpareina vuorotellen. Kontio vastaa maa-
laus- ja taideterapiaosuudesta ja minä puolestani muistojen kirjaamisesta, tallentamisesta, tarinoiden
kirjoittamisesta ja valokuvaamisesta. Me molemmat osallistumme vanhusten huomiointiin
ja työskentelyilmapiirin luomiseen. Vuorotellen etenevä ohjaustyö soljuu sujuvasti eteenpäin ja
mahdollistaa työn reflektoinnin ja havainnoinnin itse tilanteessa. Vanhusten äänelle annetaan tilaa.

Taidetoiminnassa toistuu sama tuttu struktuuri, joka luo turvaa osallistujille. Aloitus ja lopetus ovat toistuvasti samantyyppisiä.

Muistoni mun -taidetoiminta alkaa kiireettömällä kuulumisten vaihtamisella, jonka jälkeen rentoudutaan tai liikutaan mielikuvien siivittämänä piirissä. Seuraavaksi siirrytään muistelutuokioon omaan elämään liittyen. Valokuvat, erilaiset esineet ja tekstit toimivat tällöin muistelun virittäjinä. Minä en ohjaajana keskity maalaamiseen vaan siinä yhteydessä syntyvään keskusteluun. Taide-toiminnan yhteydessä syntyy usein sellaista uutta tietoa, jota normaalikeskustelutilanteessa ei välttämättä synny. Erityisen tärkeää on säilyttää hienotunteisuus ja huomioida, voinko käyttää hyväksi vanhuksen herkistynyttä tilaa, jossa voi kertoa enemmän asioistaan kuin normaalisti. Kontion taideterapiaosaaminen voi haluttaessa tarjota lisäapua ikäihmisen tarkastellessa omaa, mennyttä elämäänsä. Kokoontuminen päättyy piirissä yhteiseen liikkumiseen, kahvihetkeen ja hyvästelyihin.

5–8 kokoontumiskerran päätteeksi järjestämme loppujuhlan, joka esittelee työpajoissa tehtyjä maalauksia ja syntyneitä tarinoita ja juttuja. Juhlassa halutaan viestiä osallistujien teosten ja muistojen arvokkuutta. Muistoni mun -työskentely tähtää syventävään jatkotyöskentelyyn ikäihmisten ja hoivatyöntekijöiden kanssa. Tarkoituksena on tuottaa taidetta ja nostaa esiin muistoja arjen iloksi jatkossakin. Kuulluista muistoista ja tarinoista voidaan maalata teoksia asukkaiden huoneisiin ja niiden kattoihin sekä yleisiin tiloihin.

Muistoni mun -taidetoiminnan alussa on tärkeää kertoa selvästi muistojen kerääjän roolistani ja kysyä lupa lehtijuttuun, blogiin ja valokuviin. Luottamus on tärkeä saavuttaa. Tallentajana teen työskentelystä yhteenvedon, analyysin: jutun, jotta tietoisuus kulttuurisesta vanhustyöstä leviäisi ja ikäihmisten ääni pääsisi kuuluviin mediassa.

Kun paikallislehti Rantapohja kiinnostui juttuideastani, joka liittyi ikäihmisten taidetoimintaan, järjestin haastateltavalleni Muistoni mun -kerran jälkeen rauhallisen paikan, jossa tein hänelle vielä lisäkysymyksiä. Aikaisemmat kirjaukseni hänen muistoistaan ja yhteisistä hetkistämme aion ottaa mukaan juttuun ryhmän luvalla. Otin samalla hänestä lähikuvia, kun en halua taidetoiminnan yhteydessä häiritä tilannetta valokuvaamisella. Tällaisessa tilanteessa asetun kamerani kanssa sivummalle.

Jutun kirjoittaminen on paras tehdä melko pian taidetoiminnan jälkeen, kun tilanteet ovat vielä tuoreessa muistissa. Haluan siirtää kuvat koneelleni ja etsiä sieltä juttuun sopivimmat kuvat. Ne inspiroivat minua kirjoittamaan. Kirjoitan saman tien muistiinpanoni puhtaaksi ja johonkin tärkeysjärjestykseen. Ennen aamuista kirjoitushetkeä etsin vielä lisätietoa kirjoitettavasta aiheesta. Annan haastateltavieni lukea jutun etukäteen ja kommentoida sitaatteja ja valokuvia. Otan heidän ehdotuksiaan sopivassa määrin huomioon. Kirjoittaminen on keino katsoa ulkopuolelta.

Yksi tapani kirjoittaa juttuja jatkossa on sellainen, jossa muistelu- ja ohjaustyöni yhdistyvät kirjoittamiseen. Tämä kaksijakoinen työrooli ei mielestäni heikennä kirjoittamistani journalistina, vaan pikemminkin syventää sitä. Juttuni liikkuvat välittämisen ja laajakatseisuuden maailmassa. Tarkoituksenani ei ole markkinoida omaa työtäni, vaan tuoda esille marginaalissa olevien ihmisten asiaa. Lisäksi haluan ikäihmisten asiaan perehtyneenä journalistina lisätä tietoisuutta siitä, että vanhuksat tarvitsevat perushoivan lisäksi mieltä virkistävää toimintaa yhdessä muiden asukkaiden kanssa. Muistoni mun -juttu on tarkoitettu tavalliselle lukijalle, samanlaisesta työskentelystä kiinnostuneelle ammattilaiselle ja päättäjille.

Kalevan toimittajan Erkki Hujasen mielestä ”Jälkiä elämästä” -jutun (liite 2) kirjoittamiselleni oli hyvä lähtökohta se, että prosessissa mukana olleena, ”osallisena”, tuotin sisällön, joka pyrki olemaan luonteeltaan epäkaupallista, yhteisöllistä ja rivien välissä ikäihmisten tilanteeseen kantaaottavaa tekstiä. Hujasen mukaan on tärkeää, että lukijalle käy jutusta avoimesti ilmi, mikä on jutun kirjoittajan rooli prosessissa. Hänen mielestään olin rakentanut ”Jälkiä elämästä” -juttuni niin, ettei osallisuuteni tullut näkyviin kuin vasta jutun loppukaneetissa, mikä oli tärkeää tuoda esille. (Hujanen, haastattelu 16.4.2015). Haluaisin seuraavaksi kirjoittaa kokijana ja raportoijana minämuodossa reportaasin ikäihmisistä eri hoivakodeissa eri puolilla Oulua.

4.2 Työprosessin arviointia

On ihmeellistä, että jo viiden tapaamiskerran jälkeen syntyi lämmin yhteys ikäihmisiin ja sen vuoksi hyvästien jättäminen muodostui vaikeaksi. Haluaisin jatkaa heidän kanssaan työskentelyä Suzanne Lacyn mukaan kokijana, raportoijana, analysoijana ja hiljaisena aktivistina pitkäjänteisesti ja vieläkin sitoutuneemmin. Yksittäisen jutun tarjoaminen paikallislehteen ei tunnu riittävältä, vaan haluaisin kirjoittaa ikäihmisten kanssa yhdessä: ideoida, tehdä taustatyötä, kuunteluttaa tekstiä ja

saada siitä kommentteja, miettiä kuvauspaikkoja ja mahdollisia julkaisuvaihtoehtoja. Ikäihmiset olisivat työskentelyprosessissa toimijoita, eivät sivustaseuraajia. Heidän elämäkokemuksensa auttaisivat minua löytämään jutulle oikean muodon ja laajemman yhteyden aikakautensa tapahtumiin.

Lähestyn tutkivan journalismin prosessinomaista työskentelyä, jossa taustatyö vie aikaa. Juttu pyrkii menemään pintaa syvemmälle ja nostamaan sieltä kuuluviin kokijoiden ääniä. Kun arvioin Muistoni mun -työskentelyä journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuuden tärkeän piirteen eli taustatyön kannalta, totean, että taustoituksen osuus jäi liian vähäiseksi. Taidetoiminnassa käsiteltävät teemat nousivat esiin itse työskentelyn aikana tai ohjaajien keskinäisen reflektion kautta. Jatkossa haluaisin liittää taustatyön tiiviimmin yhteen työn kokonaissuunnittelun kanssa. Mielenkiintoista olisi päästä tapaamaan toimintaan osallistuvat ikäihmiset etukäteen, käyttää aikaa ja haastatella heitä heidän kiinnostuksen kohteistaan ja elämänvaiheistaan tarkemmin. Sen olen aikaisemmassa työskentelyssäni ikäihmisten kanssa huomannut, että heiltä itseltään nousseet ideat ja aiheet ovat kristallisoineet yhteisen hetken.

Muistoni mun -työskentelyn aikana huomasin, että oma työroolini ei ollut itselleni aivan selkeä. Jatkossa minun tulee ensimmäisellä kerralla selvästi ilmoittaa roolistani eli siitä, että kerään heidän luvallaan talteen muistoja ja kirjoitan niistä tarinaa tai juttua heidän kuultavakseen ja mahdollisesti julkaistavaksi lehteen. Totean siis, että journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuuden kannalta tärkeän esittäytymisen osuus jäi epäselväksi. En saa pelätä, että sekä ohjaavana taiteilijana että journalistina työskenteleminen jäykistää ihmiset. Pyrin koko työskentelyprosessin ajan saavuttamaan ikäihmisten luottamuksen, jotta vuorovaikutuksemme muodostuisi aidoksi.

Työskentelyn päämääräksi asetetaan heti aluksi maalauksien syntymisen lisäksi yhteisen tarinan syntyminen. Oman työskentelyni avoimuuden ja autonomian säilyttäminen on tärkeää sekä taiteellisen että journalistisen lopputuotoksen kannalta. Kokemuksen kautta kirjoittaminen tai maalaaminen antaa aivan erityisen alkuasetelman ja intensiteetin tulevaan lopputuotokseen eli tulkintaan. Muistoni mun -työskentelyssä syntyi journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuuden yhteisenä piirteenä sekä journalistinen että taiteellinen lopputulos.

Muistoni mun -työskentelyssä koin erityistä onnistumista työparini Riikka Kontion kanssa saadesamme yhdessä aikaan kannustavan ja hyväksyvän vuorovaikutuksen ryhmäläisten kesken. Toteankin, että journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuuden yhteinen piirre: vuorovaikutus toteutui

työskentelyssä erinomaisesti. Siihen, mitä koimme taidetoiminnassa yhdessä työntekijöinä ikäihmisten parissa, voi palata uudestaan yhteisissä keskusteluissa eikä tarvitse pyörittää tapahtumia yksin omassa päässä.

Suzanne Lacyn kokijan rooliin voi päästä vain kokonaisvaltaisen lähestymistavan avulla. Haluan unohtaa kiireen ja keskittyä vain osallistujien sen hetkiseen tilanteeseen ja keskusteluun. Menen ikäihmisten luo oppimaan elämästä ja haluan osaltani nostaa heidän arvostustaan yhteiskunnassa.

Merkitykselliset kokemukset palkitsevat minua jatkamaan Muistoni mun -työskentelyä yhä edelleen. Työparin keskinäinen reflektointi eli kokemusten selvittäminen, uusien näkökulmien etsiminen ja välillä toiminnan sivusta seuraaminen havainnoiden on todella tärkeää työssä kehittymisen ja jaksamisen kannalta. Samoin työtehtävien jakaminen suunnittelun, ohjauksen ja loppupurkamisen suhteen on työtaakkaa helpottavaa.

5 TULOKSIA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tässä luvussa teen yhteenvedon teoria-, haastattelu- ja kokemusaineistoni tarkastelun jälkeen. Muodostan neljä avainkategoriaa journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuuden yhteisten, toisiaan ja ammatti-identiteettiä tukevien piirteiden: taustatyön, esittäytymisen, prosessin ja lopputuotoksen avulla. Nämä neljä avainkategoriaa, tulkitsevuus, avoimuus, vuorovaikutus ja autonomia, ovat yhteisötaiteen hengessä työskentelevän journalistin periaatteita.

Avainkategoriat saivat vahvistusta Tampereen yliopiston Journalismin, viestinnän ja median CO-MET-tutkimuskeskuksen Uljas-tutkimusryhmän tutkimustuloksista. Tähän tutkimusryhmään kuuluneet Reunanen & Koljonen kirjoittivat tutkimuksesta kirjan *Toimittajan sanansijat*, johon viittaan tämän luvun tekstissä. Toimittajien teemahaastattelut on tehty vuonna 2012. Luvun lopussa kuvaan lyhyesti yhteisötaiteen hengessä toimivan journalistin ja yhteisötaitelijan työn lähtökohtia ja toimintatapoja ikäihmisten palvelutalossa Oulussa.

Aloitan yhteenvedon. Mitä lisäarvoa löytyy sanojen *art – public – journalism* välillä? Niiden kautta avautuu mahdollisuus tulkitsevuuden, avoimuuden, vuorovaikutuksen ja autonomian lisääntymiseen journalismissa. Kyseessä on yhteisötaiteen ja journalismin yhteinen tila, joka kaipaa vahvistusta mediayhteiskunnassa. Kehitys toimituksissa on tällä hetkellä kaksijakoinen: on painetta aiempaa tulkitsevampaan, vuorovaikutteisempaan ja persoonallisempaan journalismiin, mutta toisaalta toimitustyö on muuttumassa keskusjohtoisemmaksi ja konseptoidummaksi. (Reunanen & Koljonen 2014, 8).

Uljas-tutkimusryhmän suorittaman toimittajan ammatillisiin näkemyksiin ja kokemuksiin keskittyvän kyselytutkimuksen mukaan enemmistö heistä piti journalismin olennaisena tehtävänä keskustelujen avaamista ja mielipiteellistä osallistumista, joka toteutuu erityisesti näkökulmajournalismissa. Journalismin tulee olla keskustelun organisoijana tasapuolista, pyrkiä esittämään kattava kokonaiskuva asiasta ja vaikuttaa yhteiskunnallisesti. (Reunanen & Koljonen 2014, 32, 65.)

Journalismien ja yhteisötaiteen kumppanuuden kautta mahdollisuudet yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vuorovaikutukseen paranevat. Tämä käy ilmi Erkki Hujasen ja Pirjo Roponen-Lunnaksen haastatteluaineistosta. Roponen-Lunnas painottaa erityisesti tasapuolista vuorovaikutusta ja yhteis-

sön moniäänisyyden muistamista. Suzanne Lacyn määrittämistä yhteisötaitelijan rooleista erityisesti kokijan rooli puoltaa vuorovaikutuksen ja kuuntelutaidon merkitystä. Kun kokijuus ja yhteisön kanssa osallisena kirjoittaminen yhdistetään entistä kiinteämmin journalistin työhön, saadaan yhteisö luontevasti mukaan journalismin tuottamiseen.

Vuorovaikutteisuus toteutuu tämän tutkimusaineiston yhteisöllisyyden, kokijuuden ja osallisuuden esiin nostamisissa prosessinomaisissa ihmisten kohtaamisissa, toistensa kuuntelemisessa, keskusteluun syventymisessä ja moniäänisessä kommunikoinnissa. Sitä kuvaa lempeys, herkkyys, läsnäolevuus, pitkäkestoisuus, intensiivisyys, suostuttelevuus ja luovuus. Taide pehmentää, inhimillistää ja elävöittää journalistista otetta ja johtaa lopulta yhteisen hyvän tavoitteluun.

Uljas-tutkimusryhmän mukaan journalismi on muuttumassa myös tulkitsevammaksi. Journalistisen tulkitsevuuden lisääntyessä on kyse uskalluksesta nojata omaan epämuodolliseen asiantuntemukseen eikä aina ulkopuoliseen osaamiseen. Kyse ei ole niinkään journalistien kannanottojen voimistumisesta, vaan taustoituksen lisääntymisestä sekä syiden ja seurausten pohdinnasta. Objektiivisuus ymmärretään kriittiseksi tulkinnaksi eikä mekaaniseksi totuuksien jäljentämiseksi. Tulkinta on siis objektiivisuuden edellytys. (Reunanen & Koljonen 2014, 26, 90.)

Journalismin ja yhteisötaitteen kumppanuus on yhteisen ilmaisutavan etsintää, jossa taustoituksella ja tulkinnalla on tärkeä osansa. Roponen-Lunnaksen mukaan työskentelyn prosessiluonne ei saa kadota. Ihanteellista on, että pienistä yksittäisistä tarinoista syntyy yksi suuri tarina, tulkinta, joka liittyy laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Tulkitsevuus toteutuu Suzanne Lazyn yhteisötaitelijan raportoijan ja analysoijan roolissa. Sille on tutkimusaineiston mukaan tunnusomaista syvälisyys, havainnollisuus, sitoutuneisuus ja kriittisyys. Se on luonteeltaan tutkivaa, muutoksia ja merkityksiä etsivää ja taiteen kautta tietoa tuottavaa työskentelyä.

Reunanen & Koljonen kirjoittavat, että ”avoimuuden periaatteen mukaan luottamus syntyy siitä, että lähteet ja yleisö tuntevat toimittajan ajatusmaailman ja voivat näin paremmin arvioida juttujen perusteita.” Avoimuutta pidetään yleensä hyvänä asiana toimittajien keskuudessa, mutta neutraaliutta kannatetaan ammatillisempänä suhtautumistapana. (Reunanen & Koljonen 2014, 105–07.) Journalismin ja yhteisötaitteen kumppanuudessa piilee mahdollisuus avoimuuden kasvuun toimitaessa ihmisten kanssa suorassa vuorovaikutuksessa ja oltaessa avoimesti osallisena siinä, mistä

kirjoittaa. Suzanne Lacyn raportoija kirjaa prosessin aikana ylös asioita, jotta kaikkien on mahdollista tutustua niihin. Yhteisötaiteilijan työ on intensiivistä, mutta siitä löytyy myös neutraaleja työvaiheita. Kumppanuudessa intensiivisyys tarttuu journalismiinkin.

Yleensä ottaen journalisteilla on Suomessa laaja ilmaisuvapaus. Suurin osa toimittajista luottaa mahdollisuuksiinsa ylläpitää omaa autonomiaansa ja toimintavapauttaan ja ehdottaa omia juttuideootaan. (Reunanen & Koljonen 2014, 155–160.) Tämä tieto on minulle luovana työntekijänä tärkeä, kun muokkaan omannäköistä lähestymistapaa journalistin työhöni, johon edellä mainitut neljä-avainkategoriaa liittyvät.

Olen vuokrannut yhteisötaiteilijana ja journalistina työtilan Kaukovainiolta ikäihmisten yhteisöllisestä palvelutalosta joulukuussa 2014 säilyttääkseni ammatillisen autonomian ja vapauden. En työskentele toimituksessa vaan olen ikäihmisten asiaan yhteiskunnassa keskittyvänä kirjoittajana seurannut talon elämää sisältä päin ja tehnyt vuorovaikutuksessa havaintoja yhteisöllisyydestä. Toimin palvelutalon äskettäin käynnistyneiden yhteisökokouksien sihteerinä. Lisäksi meillä on yhteinen blogi aktiivisen asukkaan kanssa. Hän on pyytänyt minua toimittamaan tekstinsä. Blogia päivittäessäni koen olevani vapaa kirjoittamaan, koska saan itse määrittää kirjoittamiseni rajat ja työskentelyperiaatteet.

Toivon saavani journalistina yhteisötaiteen hengessä ikäihmisten palvelutalosta sellaisen kiinnkohdan, johon voisin sitoutua pitkäjänteisesti kehittämään yhteisön toimintaa ja kirjoittamaan tästä prosessista. Tällöin ottaisin käyttöni myös kaiken muun ammattitaitoni. Kyse ei ole tässä kohtaa idealistisesta vapaaehtoistyöstä, vaan osaamisen jakamisesta moniammatillisesti palvelutalon eri työntekijöiden kesken niin, että jokainen osapuoli saa korvauksen tekemästään työstä. Mielestäni palvelutalo hyötyisi minunlaisestani ”sillanrakentajasta” eri toimijoiden kesken.

Toimiessani ihmisten rinnalla kulkijana ja sillanrakentajana, yhteisötaiteilijana ja journalistina opin koko ajan jotain uutta elämästä. Näistä havainnoistani ja kokemuksistani haluan kirjoittaa tai tehdä tanssillisen performanssin. Haapalaisen (2008, 75) mukaan taide toimii arjesta nousevan muutoksen välineenä. Tästä ajatuksesta jatkaisin, että siitä muutoksesta tulee kirjoittaa. Hiljainen aktivismi alkaa tehdä työtään.

Vaativa ja samalla kiehtova haaste taiteilijalle on työssään etsiä hyvää ja antaa sen todella synnyttää jotain merkityksellistä yleisölleen. Taiteilijan tehtävänä ei ole pelkästään muuntaa ideoita tai

paljastaa asioiden tilaa, vaan saada ne todella merkitsemään jotain erityistä. Parhaimmassa tapauksessa taiteilija antaa työllään todistuksen siitä, mitä tarkoittaa olla syvästi ihminen, *truly human*. (Majozo 1995, 88.) Tämä toimintaperiaate on yhdistettävissä kaikkiin ihmissuhdeammatteihin.

6 POHDINTAA: AMMATILLISEEN KASVUUN

Pohdinnan aluksi kuvaan hitaan ja aikaa vieneen ammatillisen oppimisprosessini eri vaiheet, jonka jälkeen palaan tutkimustuloksiini ja niiden merkittävyyteen oman ammatillisen kasvuni kannalta. Pohdin, millainen käsitykseni itsestä ammatillisesti oli ennen tutkimuksen aloittamista, miten olen kasvanut tutkimusprosessin aikana ja millaisena näen itseni ammatillisesti nyt ja tulevaisuudessa. Arvioin lopuksi omaa onnistumistani yleensä tutkimuksessa ja esitän mahdollisen jatkotutkimushaasteen.

Kaikki alkoi ammatillisesta näköalattomuudesta vuonna 2006. Tuntui siltä kuin olisin koko siihenastisen elämäni vaikuttanut ainoastaan koulumaailmassa. Halusin laajentaa näköalaani pedagogisesta ja kasvatuksellisesta työtoteesta. Aloin miettiä, miten voisin soveltaa opettajan osaamistani jossain muussa yhteydessä. Pidin silloin erityisesti sanoista *”nyrjäyttää uuteen yhteyteen”*. Pyörää ei tarvinnut keksiä uudelleen, mutta se voisi alkaa elää uutena sovelluksena jossain muussa yhteydessä. Jäin vuorotteluvapaalle kokonaiseksi lukuvuodeksi 2007–2008.

Aloin opiskella musiikkiterapiaa Jyväskylän yliopiston alaisessa Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksessa. Pohdin, voisinko lähteä opetustyöstäni kohti terapeuttisempaa suuntaa. Koin musiikkiin erikoistuneena luokanopettajana, että halusin siirtyä suuryhmäopetuksesta kohti yksilöllisempää lähestymistapaa. Mielestäni musiikin opetuksen kautta oli mahdollisuus tarjota oppilaille tarpeellisia tunnekasvatuksellisia hetkiä kaiken teoreettisen tiedon keskellä.

Tarkastelin eräässä musiikkiterapian tehtävässäni vuorovaikutuksellista musiikkiterapiaprosessia. Johdannossa totesin seuraavaa: ”Oman inhimillisen kasvuprosessini avulla pyrin kohti sellaista olotilaa, jossa koen eläväni ja toteuttavani itseäni aidosti.” Kirjoitin myös pedagogisesta ja terapeutisesta kohtaamisesta. Keskeinen pohdinnan aihe oli rajanveto opetuksen, terapian ja kuntoutuksen välillä. Omassa ajattelussani hylkäsin terapeutin työskentelyotteen: en halunnut mennä asioissa niin syväälle. Koin sen voivan muodostua minulle liian suureksi taakaksi. En halunnut siis enää pelkästään opettaa enkä myöskään terapoida. Tämä käsitys vahvistui entisestään osallistuessani samoihin aikoihin Tanssi ja liike työvälineenä -koulutukseen, joka olisi voinut johtaa tanssiterapiaopintoihin. Halusin lopulta lähteä kulkemaan sellaista taidetoiminnan polkua pitkin, jossa tekeminen saattaisi sisältää terapeutteja vaikutuksia, mutta ne eivät olisi tekemisen keskiössä.

Löysin esteettömän tanssin Täydenkuun tanssien yhteydessä Pyhäsalmeilla vuonna 2007. Ehdotuksestani Kulttuuripesulassa järjestettiin ensimmäinen esteettömän tanssin ohjaajakoulutus Oulussa DandeAbility-opettaja ja tanssitaiteilija Pauliina Lapin ohjaamana syksyllä 2009. Esteetön tanssi on tanssia kaikille vammaan tai vammattomuuteen katsomatta. Tämä taidepedagoginen koulutuskokonaisuus muutti ajattelutapaani ohjaajuutta kohtaan vuorovaikutteisempaan ja tilanetta kuulostelevampaan suuntaan kuin aikaisemmin. Sillä tiellä olen edelleen Esteetön ry:n toimijana.

Koska kokemukseni esteettömästä tanssista olivat minulle niin vahvoja, halusin välittää tätä tietoa eteenpäin ihmisille. Halusin sanallistaa liikemaailmaa, joka tavoitti jotain niin arvokasta. Ehdotin Oulu-lehteen Kulttuurikuplia-palstalle tekstiäni ja se hyväksyttiin. Palstan elinajan kirjoitin säännöllisesti esteettömän tanssin kuulumisia vuosina 2010–2011. Ihan viime aikoina minulle on valjennut, että jo tuolloin toiminnassani, josta kirjoitin, oli yhteisötaiteellisia piirteitä. Esteetön taide ei jätä ketään ulkopuolelle, vaan kaikkia kutsutaan mukaan yhteiseen tekemiseen.

Koska halusin oppia lisää journalistisesta kirjoittamisprosessista, aloin miettiä erilaisia opiskeluvaihtoehtoja. Ensin löysin Oulun yliopiston Tiedeviestijän maisteriohjelman, jonka haastatteluvaiheeseen asti pääsin. Etukäteistehtävän otsikossa totesin, että koulutus olisi ratkaisu ammatinvaihtoon ja kaipaamiini uusiin haasteisiin. Koin jo tällöin, että tiedeviestijän työ sitoisi luontevasti yhteen aikaisemmat toimintatapani työelämässä. Vaikka en tullut valituksi, en antanut periksi, vaan seuraavaksi hain Oulun seudun ammattikorkeakoulun Kulttuurialan yksikön viestinnän koulutusohjelmaan journalismin suuntautumisvaihtoehtoon vuonna 2010 ja pääsin sisälle.

Journalismin valintakokeen tutkimustietoon pohjautuvassa ennakkotehtävässä totesin seuraavaa: ”Haluan tuoda uusia aihealueita median kenttään, kehittyä journalistisen työprosessin asiantuntijaksi ja koota yhteen opintojeni aikana oman yksilöllisen erityisosaamiseni.” Totesin vastauksessani minulle sopivan sen, että viestintäalan ammattilaiset työllistyvät yhä enenevässä määrin perinteisen media-alan ulkopuolelle. Kerroin vastauksessani, että päämääränäni on toimia aluksi kentällä ihmisten parissa erilaisissa kulttuuri- ja hyvinvointitehtävissä kirjoittaen samalla työstä kumpuavia asiantuntija-artikkeleita. Myöhemmin halusin keskittyä yhä enemmän kirjoittamiseen. Olin jo tällöin huomionnut vastauksessani työelämän muuttumisen journalistille yhä epätyypillisempään suuntaan. Minua ei häirinnyt ajatus siitä, että median muutos kiihtyy ja edellyttää viestintäalan ammattilaiselta yhä monipuolisempaa osaamista, mutta myöskin erikoistumista.

Luin opintojeni alkuaian luentomuistiinpanoista, että tulevaisuuden toimittaja on tulkki yhteiskunnan ja ihmisten välillä. Hyvä toimittaja aistii herkästi yhteiskunnan heikot signaalit, jotka kuplivat pinnan alla. Toimittajan tulee olla ihmisen puolella, antaa ääni niille, jotka eivät muuten saa sitä kuuluville. Asiantuntijuus kehittyy jakamisen ja osallistumisen kautta. Näiden ajatusten avulla aloin vähitellen löytää omannäköistäni tapaa tehdä journalismia. Huomasin usein teksteissäni keskittyväni ikäihmisten tai kehitysvammaisten asiaan.

Kasvatin asiantuntijuuttani kolmessa hankkeessa muun muassa ikäihmisille tarjottavan taidetoiminnan kehittämiseksi: Oulun ammattikorkeakoulun projektisuunnittelijana Esteetön tanssi – ennaltaehkäisevä toimintamalli vuonna 2011 ja Uutta virtaa elämään laulaen, liikkuen ja muistellen -pilotoijana Musiikki elämään -hankkeessa vuonna 2012 sekä Oulun kaupungin kulttuuritalo Valveen projektikoordinaattorina Taiteilijat ja kulttuurikuriirit -hankkeessa vuonna 2013. Totesin Valveen hankkeen loppuraportissa: ”Viestinnästä ja medianäkyvyydestä huolehtiminen on ollut yksi tärkeimmistä työtehtävistäni.”

Journalismin projektityössäni halusin kokeilla käsikirjoittamista ja tehdä työryhmässä äänitarinoita ja sarjakuvaa. Tarinani olivat saaneet alkunsa vuonna 2010 Oulu-opiston Tarinapajassa Pirkko Böhm-Sallamon kannustamana. Näissä tarinoissa tarkastelin työelämää Metsänhenki-nimisen eläinparantolan Idis & Normis -tonttujen kautta. Ne pohjautuivat omiin kokemuksiini työyhteisöissä. Näiden tarinoiden kautta halusin hienovaraisesti lähestyä vaikeita teemoja verhon takaa.

Suoritin vuonna 2010 Yrittäjän ammattitutkinnon PSK-Aikuisopistossa ja kehitin Audiovisuaalisen kulttuurin kehittämiskeskuksen Creademo-valtionavustuksen tuella vuonna 2012 yhdessä tanssitaiteilija Henna Hanhinevan kanssa Luovuuden puu -konseptin. Se sisältää Muistelupuu-taidetuokiot, Voimapuu- toiminnallisen työnohjauksen ja Muistojen päivä -tapahtuman. Muistoni mun -työskentely on uusi Riikka Kontion kanssa kehittämäni sovellus tästä konseptista. Sovelluksessa korostuu refleктоivan työparityöskentelyn tärkeys työssä kehittymisen ja jaksamisen kannalta. Ikäihmisten kanssa tehty taidetoiminta ja siitä kirjoittaminen ovat muodostuneet minulle tekijänä merkityksellisiksi kokemuksiksi. Ne ovat lisänneet tunnettani työn tärkeydestä ja mielekkyydestä, jota olen pyrkinyt edistämään koko ammatillisen oppimisprosessini ajan.

Kun aloin suunnitella opinnäytetyötäni marraskuussa 2014, vahvistui tällöin jo vuosi aikaisemmin tekemäni päätös tarkastella tutkimuksen kautta omaa mennyttä, tämänhetkistä ja tulevaa ammat-

tikuvaani. Halusin, että opinnäytetyölläni on omakohtaisena asiakirjana todellista käytännön merkitystä omalle työlleni. Olin siis tullut siihen kohtaan ammatillisuudessani, että kaipasin täsmennyttä työnkuvaan, joka alkoi liiaksi muistuttaa elämäntapaa, jossa työ ja vapaa-aika eivät selvästi erottuneet toisistaan. Pohdin, mitä tarkoittaa olla oman ammatillisuutensa ytimessä ja laajemmassa mittakaavassa oman persoonallisen identiteettinsä keskiössä niin, että kokee toteuttavansa itseään aidosti omaa kokonaistilannettaan ja jaksamistaan kuunnellen. Muodostimme Riikka Kontion kanssa Ytimessä-työparin, joka kävi paljon keskustelua siitä, mitä oma ammatillisuus parhaimmillaan on. Kontion Vedic Art -kuvataidekurssit auttoivat minua myös eteenpäin tässä prosessissa.

Tutkimusprosessin aikana selvitin, mitä yhteisötaide pitää tarkalleen sisällään ja totesin, että vuorovaikutteisena taiteen lajina se on juuri minulle sopiva taiteen tekemisen muoto. Oman taiteilijaluonteen myöntäminen itselle ei ole ollut yksinkertainen prosessi, koska siihen liittyy niin paljon sellaisia arvoasetelmia, joiden kanssa on ollut vaikea päästä tasapainoon. Muistoni mun -työskentelyä arvioidessani selkiytin työpariosuuttani enemmän kirjoittamisen kuin ohjaamisen suuntaan. Kun aloin löytää journalismista yhteisötaiteeseen viittaavia yhteneväisyyksiä, samaistumiseni näihin työnkuviin alkoi. Ymmärsin lopulta, että journalismin opinnot olivat olleet juuri oikea valinta ammatillisuuteni tiellä, koska ne sitoivat kaiken osaamiseni yhteen kuin liima.

Opinnäytetyöni *Journalismia yhteisötaiteen hengessä* selkiytti kokonaisvaltaista työskentelytapani ja synnytti uuden työn luokanopettajan työn rinnalle. Löysin Eero Riikosen kirjasta *Työ ja elinvoima* uuteen työhön liittyviä ajatuksia, jotka ovat vahvistaneet käsityksiä itsestäni yhteisöjournalistina ja -taiteilijana. Hänen mukaansa ”taiteellisesti työhönsä suuntautuneelle henkilölle on tärkeää, että käsillä oleva tehtävä – on hänen hallittavissaan. Hän haluaa ymmärtää, mistä asiassa on kysymys ja hän pystyy itse vaikuttamaan työn laatuun ja etenemiseen.” (Riikonen 2013, 24.) Oman autonomian vaaliminen on minulle työntekijänä tärkeää, koska se mahdollistaa oman persoonallisen tavan työskennellä ja vaikuttaa yhteiskunnallisesti.

Riikosen mukaan oman jutun eli työskentelytavan löytäminen synnyttää elinvoimaa, motivoi, innostaa ja tuottaa työn mielekkyyden kokemuksia (2013, 25). Hän jatkaa:

Uuden työn perusolemuksena on uusien, usein ainutkertaisten asioiden, palvelujen ja tuotteiden kehittäminen, tuottaminen ja yhdisteleminen yhdessä muiden kanssa. Uusi työ liittyy siis kekseliäisyyteen, oma-aloitteisuuteen, autonomisuuteen ja yhteisöllisyyteen. – Sitä esiintyy – yhtä hyvin perinteisissä ammateissa ja töissä kuin uudenlaisen asiantuntija- tai kulttuuriryöön piirissä. (Riikonen 2013, 269.)

Uudessa työssä korostuu kyky yhteistyöhön, jossa kommunikaatio on mukana jokaisessa työvaiheessa. Tyypillistä tälle työlle on, että käynnissä on useita erilaisia työtehtäviä, joita tehdään samanaikaisesti. Työsuoritukset muuttuvat henkilökohtaisiksi ja ovat kiinni tekijän persoonallisuudesta. Uuden luomisen perustana on yksilöiden ja ihmisryhmien erilaisten tietojen, kykyjen, kokemusten ja suhteiden vapaa yhdisteleminen. Työn tulevaisuuden suuntina nähdään työn itsenäisyys ja tuotannon kommunikatiivisuus. Mikä tärkeintä, uuden työn tekijän on kyettävä luovimaan ideoiden maailmassa ja osattava tasapainotella tekemättömyyden ja tekemisen välillä. (Vähämäki 2003, 20–88.)

Opinnäytetyöni *Journalismia yhteisötaiteen hengessä* tutkimustulokset vahvistivat ammatillista käsitystä itsestäni sekä journalistina että yhteisötaiteilijana ja lisäsivät samaistumismahdollisuuksiani työnkuvaan niiden kumppanuuden kautta. Intensiiviset ja neutraalit työvaiheet lepohtokineen sekä yksityisyys ja julkisuus vuorottelevat työprosessissa minulle sopivalla tavalla. Profiloituminen yhteisöjournalistiksi ja -taiteilijaksi auttaa minua erottumaan muista tällä alalla toimivista. Omaäänisen profiilin synnyttäminen on vaatinut aikaa, mutta erikoistuminen journalistina mediassa marginaalissa oleviin aihealueisiin tuottaa toivottavasti työtilaisuuksia jatkossa. Näen, että moniosaajuutta tarvitaan edelleen toimituksissa, mutta minulle läheisempi tapa on erikoistua ja saada yksittäisen ihmisen, kuten ikäihmisen ääni kuuluviin mediassa.

Journalistin ja yhteisötaiteilijan työprosessit sisältävät yhteisiä, toisiaan ja ammatti-identiteettiä tukevia ideaaleja, joiden kautta ammatilliset vahvuuteni: avoimuus, vuorovaikutustaidot, autonomia ja tulkitsijan taidot pääsevät esille journalistina yhteisötaiteen hengessä. Koen onnistuneeni laadullisen ja subjektiivisen tutkimusprosessini läpiviemisessä, vaikka aika tuntui välillä loppuvan kesken. Erityisen iloinen olen siitä, että ihan tutkimuksen loppupuolella pysähdyin vielä pohtimaan työni kokonaisuutta ja painottamaan lisää ammatillisen oppimisprosessin osuutta tutkimuksessa. Tutkiva ajatustyöni jatkuu edelleen journalistiksi valmistumisen jälkeen.

Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen MEDEIA-hankkeen vuonna 2014 toteuttama ensimmäinen Tulevaisuusklippu luotaa katseensa vuoteen 2030 ja journalismin tilaan silloin. Tutkimuskeskuksen ennustuksissa toimitukset muuttuvat yhteisöiksi, jotka ovat avoimia eri yhteisöjen tuottamille sisällöille. Toimittaja nähdään informaatioammattilaisena, joka koostaa, jalostaa, tulkitsee ja arvioi tietoa eli informaatiopääomaa ja muokkaa sitä erilaisiksi sisällöiksi, palveluiksi ja tuotteiksi. Tulevaisuuden toimittaja tutkii, analysoi ja raportoi, etsii uusia ilmiöitä ja tuoreita näkökulmia sekä toteuttaa

tilaisuuksia ja koulutuksia. (Heinonen & Ruotsalainen 2014, 39.) Löydän näistä ennusteista yhtymäkohtia omaan opinnäytetyöhöni. Jatkotutkimusaiheena voisi pohtia, miten journalismi yhteisötaiteen hengessä voisi löytää paikkansa ja tehtävänsä tässä viitekehyksessä.

LÄHTEET

Ahva, L. 2003. Kohti keskustelevaa journalismia. Kansalaisjournalismin kokeilua, kritiikkiä ja arviointia, 63–89. Tampereen yliopisto. Tiedotusoppi. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.4.2015, <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/90636/gradu00197.pdf?sequence=1>.

Anttila, P. 2006, Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina: Akatiimi.

Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. 2006. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. A. Eteläpelto ja J. Onnismaa (toim.). Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 26 - 49.

Haapala, L. 1999. Taiteilijan muuttuva rooli. Teoksessa L. Haapala (toim.) Katoava taide, 78–103. Helsinki: Valtion taidemuseo.

Haapalainen, R. 2007. Taide hyvinvointiyhteiskunnan uudistamisessa. Teoksessa K. Kivimäki & H. Koisio (toim.) Yhteyksiä – Asiaa yhteisötaiteesta, 72–81. Rauma: taitelijavierasohjelma Raumars ry.

Harjula, L. 2007. Väitös: Sanomalehden yhteys arkeen katkennut (Hujanen). JY viestintä: tiedote, Viitattu 6.3.2015, <https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2007/01/tiedote-2009-10-01-19-30-14-713067>.

Heikkilä, H. 2001, Ohut ja vankka journalismi: kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla. Tampere: Tampere University Press.

Heinonen, S. & Ruotsalainen, J. 2014. Sirpaleinen symbioosi. MEDEIA-hankkeen Tulevaisuusklippu 1. Media ja journalismi 2030. Heikkoja signaaleja ja uusia alkuja. Tulevaisuuden tutkimuskeskus: Tutu e-julkaisuja 8/2014, Viitattu 15.11.2014, https://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/e-tutu/Documents/eTutu_8-2014.pdf.

Hiltunen, M. 2001. Yhteisön toiminta taiteena-muutos teoksena. Teoksessa M. Hiltunen & T. Jokela (toim.) Täälläkö taidetta? Johdatus yhteisölliseen taidekasvatukseen, 9–21. Vantaa: VSL opintokeskus.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hujanen, J. 2014. Journalismin uudet tekijät, 195–207. Teoksessa K. Virtapohja (toim.) Journalismi ajassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.

Jaakkola, M. 2013. Hyvä journalismi: käytännön opas kirjoittajalle. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Kalenius, M. 2009. Ajankuvia Kärsämäen koulun historiasta. Journalismi, kansalaisvaikuttaminen ja yhteisöllisyys tilaustyöprojektissa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turun toimipaikka. Viestinnän koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 1.5.2015, http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Turku2009/35a1ca_Turku_Kalenius_2009.pdf.

- Kantonen, L. (2008). Törmääviä taidekäsitteitä. Teoksessa K. Kivimäki & H. Kolsio (toim.) Yhteyksiä – Asiaa yhteisötaiteesta, 56–71. Rauma: taiteilijavierasohjelma Raumars ry.
- Lacy, S. 1995. Cultural Pilgrimages and Metaphoric journeys, 19–47. Teoksessa S. Lacy (toim.) Mapping the Terrain, New Genre Public Art. Washington: Bay Press.
- Lacy, S. 1995. Debated Territory: Toward a Critical Language for Public Art, 171–185. Teoksessa S. Lacy (toim.) Mapping the Terrain, New Genre Public Art. Washington: Bay Press.
- Majozo, E. C. 1995. To search for the good and make it matter, 88–93. Teoksessa S. Lacy (toim.) Mapping the Terrain, New Genre Public Art. Washington: Bay Press.
- Rantanen, T. 2015. Tanssin punkkari: Sanna Kekäläisen haastattelu, 21–22. Voima 3/2015.
- Reunanen, E. ja Koljonen, K. 2014. Toimittajan sanansijat. Tampere: Tampere University Press.
- Riikonen, E. 2013. Työ ja elinvoima: eli miksi harrastukset, leikki ja taide ovat siirtymässä työn ja työhyvinvointiajattelun ytimeen? Helsinki: Osuuskunta Toivo.
- Ripatti-Torniainen, L. 2011. Kykenevä kansalainen ja sivistyvä ihminen, 4–22. Media & Viestintä (3).
- Roponen-Lunnas, P. 2013. Kohtaamisen taide – yhteisötaiteen ideaaleja ja käytäntöjä. Tahiti: Taidehistoria tieteenä 4/2013. Viitattu 1.3.2015, <http://tahiti.fi/04-2013/dossier/kohtaamisen-taide-%e2%80%93-yhteisotaiteen-ideaaleja-ja-kaytantaaja/>
- Sederholm, H. 2000. Tämähkö taidetta. Porvoo: WSOY.
- Sederholm, H. 2008. Yhteisötaiteen juurilla, 36–55. Teoksessa K. Kivimäki & H. Kolsio (toim.) Yhteyksiä – Asiaa yhteisötaiteesta. Rauma: taiteilijavierasohjelma Raumars ry.
- Seppänen, J. & Väliaverron, E. 2013. Mediayhteiskunta. Tampere: Vastapaino.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vehkoo, J. 2011. Painokoneet seis: kertomuksia uuden journalismin ajasta. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Vähämäki, J. 2003. Kuhnurien kerho: vanhan työn paheista uuden hyveiksi. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Väänänen, S. 2001. Yhteisö rakentaa ympäristöään. Yhteisötaiteen merkityksestä, prosessoinnista ja toimintojen ohjauksesta. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisu C.
- Yhteisötaide, Viitattu 19.11.2014, <http://yhteisotaide.weebly.com/index.html>.

Haastatteluaineisto:

Hujanen, E. 2015. Toimittaja, Kaleva Oy. Haastattelu 16.4.2015. Tekijän hallussa.

Roponen-Lunnas, P. 2015. Yhteisötaiteen monitoimija, Kulttuurivoimala. Haastattelu 16.4.2015. Tekijän hallussa.

RYHMÄHAASTATTELUKYSYMYKSET

Muistoni mun -työpari Riikka Kontio ja Merja Männikkö ovat vieneet yhteisöllistä taidetoimintaa ikäihmisille hoivakoteihin Oulun alueella. Kontio on vastannut maalausosuudesta ja Männikkö muisteluosuudesta, molemmat yhteisen tilan / ilmapiirin luomisesta. He kävivät vanhusten luona viisi kertaa, yhden tunnin kerrallaan. Kohtaaminen oli kiireetöntä ja vanhuksia yksilöllisesti huomioivaa. Heidän ajatuksensa pääsivät kuuluviin yhteisessä taidetoiminnassa. (Näytä valokuvia.) Yhteisen tekemisen aikana selvisi, että eräs vanhuksista olisi valmis haastatteluun ja valokuvaukseen. Juttuideaa ehdotettaessa lehteen ilmeni ongelma: kyseenalaistettiin, voinko kirjoittaa jutun, kun tulen prosessin sisältä. Olen ohjannut viisi kertaa taidetoimintaa ja saanut kirjattua ylös paljon kokemustietoa. Halusin vanhuksen äänen kuuluviin lehtijutun avulla.

Mitä mieltä olet, olisiko mahdollista kirjoittaa juttu näistä lähtökohdista? Miksi?

Miten kirjoittaja saa näkyä jutussa?

Lehdet esiin: silmäilisitkö juttua, mihin huomiosi kiinnittyi? Mitä haluaisit sanoa jutusta?

YHDYSVALTALAINEN YHTEISÖTAITEILIJAN SUZANNE LACY JAKAA YHTEISÖTAITEILIJAN ROOLIT SEURAAVASTI: KOKIJA, RAPORTOIJAN, TULKITSIJAN JA AKTIVISTIN.

- Mitä rooleja Männikkö mielestäsi käytti Muistoni mun -työskentelyssä?
- Mitä yhtymäkohtia näillä neljällä roolilla voisi olla journalistin työhön? Entä eroavaisuuksia?
- Mitä lisäarvoa kahden eri työnäkökulman yhdistelmä tuo journalistiseen työprosessiin?
- Mitkä ovat karkeasti lueteltuina työprosessisi vaiheet?
- Miten journalismin työtavat voisivat puolestaan tukea yhteisötaiteen tekemistä?
- Mikä voisi olla journalismin rooli / merkitys / tehtävä yhteisötaiteessa?

Mitä ajatuksia herättävät seuraavat sanaparit:

REHELLINEN TAIDE – TOTUUDENMUKAINEN JOURNALISMI

DIALOGINEN, VUOROVAIKUTTEINEN TAIDE – VUOROVAIKUTUSTAITOJA VAATIVA JUTTU-KEIKKA

KESKUSTELEVA, HETKEN TAIDE – TULKITSEVA JOURNALISMI

YLEISÖN LUOTTAMUS – YHTEISÖN LUOTTAMUS

NEUTRAALI TYÖOTE – INTENSIIVINEN TYÖOTE

ALTTIIKSI ASETTUMINEN – HÄIVYTTÄÄ ITSENSÄ POIS

PITKÄKESTOINEN TYÖSKENTELY – JUTTUKEIKALLA KÄYNTI

ERIKOISTUMINEN – MONIOSAAMINEN – TEKEMINEN

ITSE EHDOTETTU JUTTU – ON LINE -TOIMITTAMINEN

TOTUUDELLISUUS YHTEISÖTAITEESSA – TOTUUDELLISUUS JOURNALISMISSA

TUOTTAÄ SYVÄÄ, YHTEISÖLLISTÄ TIETOA IHMISTEN KESKELTÄ – REFEROIDA TILAN-
TEESTA

KOKEMUKSELLINEN ARKITIETO – PUHDAS FAKTATIETO

YKSITYISYYS – JULKISUUS TYÖELÄMÄSSÄ

Mitkä olisivat mielestäsi suomennokset seuraavista käsitteistä:

PUBLIC ART ja PUBLIC JOURNALISM

- Mitä on sanojen Public ja Art välissä?
- Mitä on sanojen Public ja Journalism välissä?
- Mitä on kansalaisjournalismi tänään? Mitä on Yhteisöjournalismi?
- Mitkä ovat yhteisöjournalismin tehtävät tämän päivän yhteiskunnassa?
- Mitkä ovat yhteisötaiteen tehtävät tämän päivän yhteiskunnassa?

KUVAILE YHTEISÖTAITEEN / JOURNALISMIN TULEVAISUUDEN NÄKYMIÄ?

- Voisivatko nämä kaksi työnkuvaa muodostaa yhdessä uuden työn kuvan? Mikä voisi olla tämän uuden työn nimi?

MITEN YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAJUUS NÄKY YHTEISÖTAITEILIJAN TYÖSSÄ? MISSÄ MÄÄRIN? (yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttaminen)

- Miten yhteiseen hyvään pyrkiminen näkyy työssäsi?
- Mitä ovat näkymättömät yhteiskunnalliset ilmiöt?
- Ketä journalisti palvelee? Entä yhteisötaiteilija?
- Kenen tarpeista juttuja tehdään? Entä yhteisötaidetta?

MITÄ MIELTÄ: taiteilija Jo Hansonin yhteisötaiteen määritelmä: kaksijakoisuus

Yhteisötaide pitää sisällään jotain hyvin yksityistä, suvaitsevaista ja lempeää, mutta samalla laajemmassa mittakaavassa yhteiskunnallisen väliintulon, välissä olemisen, johonkin puuttumisen.

Vanhuksille kirjoittaminen kiinnostavasti / vanhuksista kirjoittaminen kiinnostavasti

Matti Jukosen Muistoni mun -ryhmässä syntynyt keväänvihreä maalaus, johon tekijä halusi ikuistaa Juuman korpikuusimaisemaa.

Jälkiä elämästä

» Haukipudas
» Merja Männikkö

”Paljon oli pakkaspäiviä lapsuudessa. Päähini lähtöin mummon tekemän sinisen villamyssyn. Jolla on tupsu, on hupsu!”

Huumori pilkistää Haukiputaan hoivien ikäihmisten silmistä heidän muistojensa sinkoilla ilmassa. Kyseessä on Muistoni mun -ryhmä, joka on kerran viikossa laulanut, liikkunut rinkihuvien kanssa ja maallanmotellessaan samalla siirtymistä kevään aikana seuraavaan hoivapaikkaan.

– Hullun lujaa meni sehojakka, **Matti Jukonen**, yksi osallistujista, kertoo lapsuutensa talvileikeistä ja jatkaa: – Ne ovat lämmitteviä muistoja.

Ilo tuikkii Jukosen silmistä hänen kertoessaan nuoruutensa eräretkistä Juumaan. Enää voimantähtäriitä samoiluun metsässä, mutta retkelle voi päästä maalattessa mielikuvisaan.

– Halusin maalata Juuman korpikuusia, kapeita ja korkeita sekä mettäntaajaa, Jukonen tuumaa. Vieressään olevalle maalajalle Jukonen toteaa: – Työsi on ominta keinen, niin kuin minunkin.

Tilaa ja aikaa jokaiselle

Muistoni mun -työskentelyn ohjaaja, kuvantekijä **Riikka Kontio** seuraa ikäihmisten vieressä hei-

dän maalaamista ja painottaa pienen ryhmäkoon tärkeyttä kulttuurisessa vanhustyössä.

– Täällä jokaiselle vanhukselle on aikaa ja tilaa kysyä hänelle tärkeistä asioista. Tärkeää on kuunnella ikäihmisen kertoma muistopuu, keskittyä pelkätään siihen, eikä tehdä samalla mitään muuta, Kontio tähdentää.

Kontio tuntee tekevän merkityksellistä ja arvokasta työtä muisteluksaan ja maalaustaan ikäihmisten kanssa. Hän kokee olensa etuoikeutettu saadessaan kuulla vanhusten tarinoita, välillä intiimejäkin sellaisia. Siinä oppii paljon elämästä.

Teknisen alan mekaanikkona päivätyönsä tehnyt Matti Jukonen on aikoinaan valokuvannut 20 vuotia. Hänellä oli mustavalkokuvia varten oma piniö kotinsa kylpyhuoneessa.

– Kuvasin mielelläni auringonlaskua, kuutamoa ja iltaruskoa. Pidän oman näyttelykin, Jukonen kertoo.

Sisältöä hoivan arkeen

Jukosen mielestä on ollut mukava osallistua Muistoni mun -ryhmään. Hän on pitänyt erityisesti avoimesta ja vapaasta keskustelusta. Jokainen on vuorollaan saanut kertoa taulustaan, ja muut ovat kuunnelleet ja tehneet lisäkysymyksiä. Näissä hetkissä on keskusteltu eri tavalla kuin yleensä

ja tultu uudemman tutuiksi keskenään.

– Jätän jälkeeni ison, painavan jäljen, Jukonen tuumaa kertoessaan kengännumeronsa olevan 45 ja jatkaa öristen: – Mutta Soilen käsivarteen en halua maalauksia ikeä jättää!

Vieressä maalaavan Haukiputaan hoivien aulalemmikön **Soile Raution** mielestä Muistoni mun -työskentely on antanut vanhusten päivärytmiin lisää sisältöä, ei pelkätään vaihtelua.

– Muistoni mun -työskentely antoi vanhuksille henkisesti paljon. He kokivat muistelun ja heidän kuuntelemisen tärkeäksi, Rautio antaa palautetta.

Muistoni mun -työskentely on voimavarakkeista vanhuksille, tässä ajassa esiin pulpahtaneen hyvinvointitaitojenkin alleliittyvä luova ja toiminnallinen menetelmä. Ongelmin sijaan ryhmässä kiinnitetään huomio ihmisen pätevyteen, osaamiseen ja vahvuuksiin. Jokainen on oman elämänsä asiantuntija.

Lähde:
Leonie Hohenthal-Antin: Muistellaan-kirja

Artikkelin kirjoittaja Merja Männikkö on ohjannut Muistoni mun -ryhmiä lavantekijä Riikka Kontion työparina Rajakylän ja Haukiputaan hoivissa kulttuuritalo Valveen alueellisen ja kulttuurisen vanhustyön toimeksiannosta.